

Straža v viharju

Izhaja vsak četrtek • Posamezna številka stane Din 1.50
Celoletna naročnina Din 40.— • Čekovni račun: „Straža v viharju“. Ljubljana, št. 16.790

Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: A. Lipovšek
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Semeniška 2/II. • Tisk Jugoslov. tiskarne (J. Kramarič)

Ljubljana, 13. marca 1941

Leto VII — Številka 23—24

Zastopnik vojnega ministra govori mladini Jugoslavije

V nedeljo dne 9. t. m. je bil v ljubljanskem opernem gledališču koncert za našo vojsko. Lepe domoljubne prireditve so se udeležili g. minister dr. Franc Kulovec, slovenski ban g. dr. Marko Natlačen, ki je imel nagovor, in vsi vidnejši zastopniki našega javnega življenja ter društev. Zavedna slovenska Ljubljana je napolnila opero do zadnjega kotička, posebno številno je bila zastopana mladina.

Zastopnik vojnega ministra, poveljnik dravske divizije, divizijski general Ljubomir Stejanovič je imel ognjevit govor. Kot akademski mladinski list objavljamo tisti del, ki je naslovljen na mladino.

Današnji koncert za vojsko v Ljubljani naj bo koncert namenjen tudi vsej naši mladini. Brez rodoljubne in jugoslov. usmerjene naše mladine bi naša vojska živela samo od preteklosti. Verujemo, da bo naša mladina, kakor vedno v težkih časih narodnih preizkušenj,

našla v teh razmerah potrebne duhovne pobude za tiste visoke dolžnosti, ki jih od njih pričakuje domovina kot od svojih polnopravnih članov in državljanov. V današnjo mladino upiramo oči in nanjo postavljamo vse upe za boljšo bodočnost Jugoslavije. Kajti sleherni mladeč-Jugoslovčan, mora biti globoko prežet z mislijo, da se samo v svobodni Jugoslaviji more Jugoslovčan svobodno razvijati, svobodno živeti in tudi umreti. Kakor je napisal že slovenski pesnik France Prešeren:

»Manj strašna noč je v črne zemlje krili, kot so pod svetlim suncem sužni dnovi.«

Živel jugoslovanski kralj Peter II. in ves njegov vzvišeni dom!

vplivna, da hitro avanzirajo in podobno. Toda če smo to vprašanje, ki se je javljalo v hudih pretepih med židovskimi in antižidovskimi akademiki na univerzi, objektivno razmotrivali, smo morali sledeče ugotoviti: Jud je sedel pri knjigah, nikoli ni manjkal v seminarjih, ni zapravljal dragocenega časa, dočim so mnogi drugi akademiki v neplodnem delu zapravljali ne samo semestre, ampak cela leta. Tako se je zgodilo, da je marsikak nemški akademik, ki je po končno vendarle dovršenih študijah prišel v službo, našel svojega židovskega tovariša že kot nadrejenega. Ta je toliko prej končal svoje študije in nato v službi napredoval.

Treba je iti na globoko

Druga stvar, o kateri se moramo danes pomeniti, je ta, da gremo v svojem študiju na globoko. Treba je, da se usposobite za strokovnjake. In to iz čisto enostavnega razloga. Kat. akademik in poznejši katoliški starešina bo moral opravljati bodisi državno ali privatno službo. In strokovna usposobljenost bo važna zlasti za vse tiste, ki bodo v državni službi, kjer je položaj precej odvisen od politične konstelacije. Če se ta konstelacija zanj neugodno spremeni, bo zanj odlična strokovna uporabljivost edino upoštevana. Zato je treba čim globlje strokovne izobrazbe in temeljitosti, tako da bo moral vsakdo ne glede na svetovni nazor ali na politično pripadnost dejati: Ta zna, ta je sposoben, nanj se smemo zanesti, kar on vzame v roke, bo uredil kot je prav. Morda ga bodo odrinili od glavnega vpliva, toda potrebovali ga bodo. In če hočemo to doseči, da bo eden ali drugi od vas prišel na akademska tla, da bodo iz vaših vrst zrasli univerzitetni profesorji, se moramo zavedati, da bo tistim le najodličnejša kvalifikacija odprla vrata in prav nič drugega. Treba bo iti na globoko. Ni sicer vsak nadarjen v izredni meri. Nadarjenost je od Boga. Toda kar manjka prirojene nadarjenosti, to je mogoče v marsičem, če že ne v vsem nadomestiti s temeljitim študijem. Katoliški akademik naj bo najsolidnejši, kar se študija tiče. Ne zadostuje samo oni študij, ki ga neposredno zahtevajo izpiti. Vsak intelektualce se mora baviti tudi z nekaterimi časnimi ali njim sorodnimi problemi. Opozoril bi zlasti na problem novega reda, pa ne vem koliko je med vami takih, ki se resno bavijo z vprašanjem n o -

vega reda. Ali naj bo novi red, kot si ga je zamislila skrajna levica, ali takšen kot si ga je zamislila skrajna desnica, ali pa tak, kot je v osnovah načrtan v papeških okrožnicah. To so zelo obširni problemi. Ne bomo jih rešili samo z uvodnimi članki v časopisih, ali samo z osamljenimi članki po revijah. Moramo iti na globoko, da dobimo prava načela in da znamo razsoditi, kaj je pravilno. Katoličani moramo imeti za vsako sodobno vprašanje strokovnjake, ne samo amaterje in diletante. Potrebujemo takih strokovnjakov, ki so si za življenjsko nalogo naredili prav to, da pridejo do dna določenim problemom in da nam katoličanom dajo jasnosti o tem. Dolžnost katoliškega akademika je, da postane v nekaterih problemih sedanje človeške družbe strokovnjak; zavedati se mora, da je za to odgovoren Bogu.

Tretja misel, ki naj si jo danes predočimo je ta, da bo znanje, ki si ga pridobimo na univerzi pozneje v poklicu, ki si ga izberemo, tudi res v praktičnem delu porabljeno. Meni je vsa ta leta, odkar sem se vrnil iz Amerike v tem pogledu za vzor to, kar sem videl v Kolumbovih vitezi v Ameriki. Ne rečem, da bi jih morali kopirati, to ne, pač pa naj bi bilo nekaj takega naše katoliško akademsko starešinstvo, kamor naj vstopi vsak katoliški fant, ki zapusti predavalnice univerze.

Porabimo svoje znanje v praktičnem delu

Kolumbovi vitezi imajo sicer nekaj tajnosti v svoji organizaciji, imajo razne stopnje in za napredovanje baje precej trde preskušnje. To organizacijo je ustanovil nek irski duhovnik in zaradi tega je tudi na tej organizaciji dih tajnosti in skrivnosti, saj so bili Irci posebno prisiljeni k tajnim organizacijam v preteklosti.

Kolumbovi vitezi imajo v svojih vrstah predvsem intelektualce, ne ročnih delavcev, dasi tudi ni v Ameriki čudno, če gre diplomiran jurist ali filozof v tovarno za delavca, da se prebije skozi gmotne težave. Kolumbovi vitezi so na vseh področjih javnega življenja, najdemo jih v političnem življenju, v javni upravi na mnogih vplivnih mestih. Imajo svoje znake, svoje uniforme, v katerih nastopajo ob slovesnih prilikah. Kar bi za naše razmere posebno poudaril, pa je njihova medsebojna povezanost.

(Konec na drugi strani.)

Škol dr. Rožman o nalogah katoliškega akademika

Govor na akademskem študijskem dnevu sv. Tomaža

Če imamo pred očmi sv. Tomaža, ki ga cerkvena liturgija imenuje: christiani orbis decus et Ecclesiae lumen, in ga je Cerkev postavila za patrona in zaščitnika vseh katoliških šol, in če naj Vam govorimo o nalogah katoliškega inteligenta na univerzi, potem ne morem o drugem govoriti kakor o študiju.

Študij

Prva in glavna naloga katoliškega inteligenta na univerzi je študij. Študij je njegov poklic. Kakor je dolžnost slehernega človeka, da v redu in vestno izvršuje svoj poklic, tako je prva in glavna dolžnost akademika, da vestno študira. Za katoliškega akademika tembolj, ker se zaveda, da se s svojim študijem ne pripravlja le za to ali ono službo v poznej-

šem življenju, ampak da je njegovo delo nadnaravnega značaja. Zaveda se, da s svojim poklicnim delom vrši božje delo, katerega uspeh ni samo bolj ali manj sijajna diploma, večja ali manjša sposobnost za poznejše poklicno delo, ampak da ima njegovo delo vekotrajen pomen in da bo zanj nekoč odgovoren svojemu Sodniku. Zaveda se, da bo za svoje delo prejel neminljivo povračilo. Študirati, ne zgubljati časa bodi prvo vodilo katoliškega akademika. Tako je delal tudi sv. Tomaž. Že s 25 leti je postal profesor in začel predavati. Spominjam se na svoja lastna študijska leta na Dunaju. Spominjam se židovskih akademikov. Židom se je očitalo in se jim še očita, da se povsod vrinejo naprej in če že ne na odločilna mesta pa vsaj na zelo

Zgled Kolumbovih viteзов

Kjerkoli sta dva ali trije Kolumbovi vitezi, so med seboj v stalnem stiku. Stalno se obveščajo, v vseh pereh vprašanih in o vseh tekočih zadevah javnega mnenja. Kolumbovi vitezi imajo na javno mnenje in življenje tak vpliv, kakor ga ne bi pričakovali, ko so vendar katoličani v USA v tako veliki manjšini. Tajnost njihovega vpliva je v njihovi organizaciji. Če vidi centrala ali škola, da je treba to in to poudarjati, da centrala takoj navodila na vse posamezne skupine Kolumbovih viteзов: to poudarjajte, to naznanjajte, to misel širite, za to misel nastopajte. Naenkrat se ta misel pojavi v govorih, v razgovorih, v uradih, v javnih lokalih, v časopisih, skratka, misel je postala javno mnenje in cilj je dosežen. Zgled za to je liga dostojnosti, ki je nastopila odločno in z uspehom proti nekaterim izrodkom filmske umetnosti prav s pomočjo Kolumbovih viteзов, ki so z osebno agitacijo od ust do ust, od ušesa do ušesa propagirali to misel. Ustvarili so javno mnenje in uspeh je bil dosežen.

Tega uspeha bi nikoli ne bilo, če ne bi Kolumbovi vitezi na tak odličen način ustvarili javnega mnenja. Nam nekaj takega, kot so Kolumbovi vitezi, manjka. Ako pregledujem seznam našega katoliškega akademskoga starešinstva, vidim da ni kraja v Sloveniji, kjer bi ne bil kak naš

katoliški starešina. Kolika sila je v njih nakopičena, toda dosedaj leži več ali manj neizrabljena. Tu je nakopičeno toliko inteligence, znanja in sposobnosti, ki bi se morala poznati tako, da bi bolj obvladali javno mnenje. Pa tega ni. Zakaj? Zato ker nam manjka to, kar imajo Kolumbovi vitezi. Manjka nam medsebojne povezanosti v mišljenju, v gledanju na konkretne naloge in v delovanju, manjka odkritega prijateljstva, s katerim se člani akademskoga starešinstva povežejo med seboj, kjer koli se dobijo, kot členi verige, brez ozira na to, da imata morda v čem različno stališče in ne glede na to, da sta morda izšla iz različnih akademskih društev. Manjka nam medsebojno podpiranje, da nas nič ne bi ločilo, da bi bili falanga, ki se ne poda.

Nova uredba o strokovnih društvih na hrvatski univerzi

Uradni organ banovine Hrvatske »Narodne novine« prinaša uredbu bana dr. Šubašića o delovanju univerzitetnih strokovnih društev.

Uredba ima slične določbe kot spremembe, ki jih je predpisal prosvetni minister za društva ostalih univerz v naši državi, zaradi katerih so skušali naši levičarji dvigniti poplah, pa jim trezna akademska mladina ni šla na lim. Z ozirom na levičarske intrige pa vsebuje ta uredba tudi nekatere odločnejše člene, ki naj zagotovijo red in nemoteno delo univerz.

Glavne točke nove uredbe so:

1. Vsi redni slušatelji morajo biti člani strokovnega društva svoje fakultete. Vpis v redno članstvo izvrši dekanat ob priliki in skripcije v vsaki semester. Dekanat ob tej priliki tudi pobere članarino.
2. Vsakoletni občni zbor se vrši ob koncu zimskega semestra in ga dovoljuje dekanat.
3. Nadzor nad društvu izvršujejo fakultetni sveti, ki pazijo, da društvo vrši svoje naloge v okviru pravil.
4. Pred občnim zborom mora upravni odbor društva poslati fakultetnemu svetu poročilo o svojem delu.

Poskusi levičarjev na srednjih šolah

Iz srednjih šol nam poročajo, da se je porodila med dijaki, člani Počitniške zveze, neka akcija za dovolitev četrtinske vožnje. Stvar sama na sebi je dobra, toda ozadje te zadeve in način dela pa nam odkriva zanimive sličnosti z levičarsko »borbo za študentske pravice« in z zahtevami za »hitro rešitev pereh vprašanj« na naši univerzi.

Oblastni odbor Poč. zveze je sprejel na neki svoji seji sklep, da se zaprosi pristojna mesta za dovolitev četrtinske, ali vsaj tretjinske vožnje članom PZ. Pripravil je za občni zbor resolucijo, ki bi jo potem poslal merodajnim faktorjem.

Tedaj pa ga je presenetila neka skupina, ki je zastavila to stvar drugače. Njeno glasililo je »Srednješolec«, čigar grobarske ambicije smo pred kratkim pokazali javnosti. Ta listič je namreč poleg želje, da bi bilo treba »grobarja, ki bi skopal veliko, veliko jamo... za pet šestin našega 'kulturnega' sveta«, se vnel za to, da »se združijo vse podružnice PZ na vseh šolah, kajti le tako bi kaj dosegli«. Konkretno si predstavlja tako, da bi bilo treba izvesti »široko akcijo z nabiranjem podpisov«.

Manjka nam tudi centrala, iz katere dobivajo Kolumbovi vitezi navodila in jasne direktive za svoje konkretne naloge, ki naj jih izvrše. Vsa organizacija deluje kakor stroj. Prične se skoraj neviden vpliv na javnost, da se javnost niti prav ne zave, odkod ta vpliv, odkod te in podobne misli.

Kaj je vzrok, da kaj takega ni pri nas? V glavnem naše malenkostne razmere, ki so tudi nas dostikrat naredile malenkostne.

Čim večjemu številu absolviranih akademikov je treba nuditi priložnost, da se v inozemstvu poglobe v svojo stroko in se v svetu širše razgledajo. To poskrbeti poleg državnih štipendij, ki le redko dolete katoliške dijake, je velika naloga vseh katoliških krogov.

5. V primeru potrebe sme imenovati fakultetni svet svojega poverjenika za društvo.

6. Fakultetne oblasti smejo imenovati svojega odposlanca za občni zbor društva. Ta mora paziti na red in mir in da se vrši občni zbor v delokrogu pravil. V nasprotnem primeru ga ima pravico ustaviti. Ako bi se občni zbor kljub temu nadaljeval in bi fakultetne oblasti potrdile pravilnost ravnanja svojega odposlanca, se društvo razpusti.

7. Volitve se vrše ob priliki vpisa in so tajne in neposredne.

8. Najkasneje tri dni po izvršenih volitvah morajo biti objavljeni rezultati.

9. Mandati se delijo po posebnem poroču.

10. Društva morajo vskladiti svoja pravila s to uredbo v roku enega meseca.

*

S to uredbo skušajo hrvatske oblasti uvesti red v univerzitetnih strokovnih društvih, v katerih so doslej šarili komunisti, in jih vrniti njihovemu pravemu namenu.

Našim levičarjem bi pa svetovali, da si temeljito ogledajo to uredbo, in prepričani smo, da jih bo minilo veselje do »široko zasnovanih masovnih akcij za študentske pravice«.

Straža opazuje svet

Teden od 2. do 9. marca 1940.

Pretekli teden bo šel v zgodovino pod imenom »politične bitke za jugovzhodno Evropo«. Razplet vojne med angleškim in nemškim taborom je doživel tako daleč, da si hočeta nastrotujoči se stranki, preden se pomerita z orožjem na glavnem in odločilnem bojišču, to je na zahodu, popolnoma razčistiti položaj na jugovzhodu Evrope.

Angleški tabor je Bolgarijo izgubil dne 1. marca, ko je pristopila k trojni zvezi in nemški armadi dovolila, da Bolgarijo zasede. Nemška zasedba od strani sosednih držav ni povzročila nobenega nasprotujočega gibanja. Niti ni kakšna sosedna država protestirala, tudi Angleži niso izkrcali čet na egejski obali. Pač pa je prihod Nemcev v Bolgarijo zato, ker so s tem prišli do grške in do turške meje in zasedli spet nov kos črnomoške obale, sprožil veliko diplomatsko delavnost, da se položaj razčisti tudi pri ostalih jugovzhodnih državah. Glede Grčije se je slišalo, da ima Nemčija namen grško bojišče do Velike noči odstraniti, bodisi z diplomatskim pritiskom, da sklene mir z Italijo, bodisi z orožjem. Turčiji je Nemčija ponudila pomirjevalne predloge, da ohrani nevtralnost in da se v operacije proti Grčiji ne vmešava. Turška odločitev še ni padla. Padla bo najbrž ta teden, ko bo govoril predsednik republike Ineni. Sovjetska zveza je ob nemškem vkorakanju v Bolgarijo izjavila, da ji bolgarska politika ni všeč. Očitek je poslala na naslov Bolgarije in ne na naslov Nemčije. Sovjeti so hoteli dati komunistični propagandi po jugovzhodu obliž za blamažo, ker je vedno zatirjevala, da bodo Sovjeti ščitili slovanske države na jugovzhodu. O stališču Jugoslavije je bila objavljena izjava preds. vlade, da ima naša politika pred očmi dve nedotakljivi svetlinji: to sta samostojnost in ozemeljska nedotakljivost države in naroda. To je pravec naše politike bil, je sedaj in ostane, pa naj pride kar hoče. V tem okviru pa je naša državna politika povsem vdana delu za mir, brez vsake zahrbtnosti misli. Angleške protipoteze na jugovzhodu obstojajo v tem, da si Anglija utrdi že obstoječe jugovzhodne postojanke, to sta Grčija in Turčija. Kako jih hoče utrditi tako, da jih bo obdržala, angleška diplomacija še ni razodela, ker še niso bili objavljeni uspehi potovanja zunanjega ministra Edena v Turčijo in v Grčijo.

V Ameriki je bil v noči od sobote na nedeljo sprejet zakon o neomejeni ameriški pomoči Angliji. Združene države Severne Amerike so s tem stvarno stopile v vojno proti taboru velesil osišču.

Na bojiščih ni bilo velikih dogodkov. V Albaniji krajevni boji, na zahodu nekoliko ostrejša medsebojna bombardiranja angleških in nemških mest. V Afriki na severu tiho, na jugu pa večje operacije, ki so prinesle 20.000 ujetnikov in obsežne predele somalijskega ozemlja.

»edino pravi smeri«, nameravala na občnem zboru izzvati nered in nergaške debate. Zavedna slovenska katoliška dijaška mladina pa jim ne bo šla na lim.

Zadnje čase »masovne« in nergaške akcije na univerzi ne uspevajo, skrito vodstvo jih je hotelo uprizoriti na srednjih šolah in pripravljati psihozo za nadaljnje cilje, toda tam jim stojijo nasproti trdne falange naše mladine, ki si je postavila Slomska za svojega vzornika.

Nadomestilo za krščanski krst. Te dni se je v Wittenbergu, v mestu nemškega reformatorja Lutra, izvršilo prvo slavnostno narodnosocialistično »poimenovanje«, ki je stopilo na mesto krščanskega sv. krsta. Slavnost je bila v zbornici mestne hiše ob navzočnosti zastopnikov stranke, njenih organizacij ter staršev več kot 40 srečnih »krščencev«.

Nedeljske misli

»Moje oči so obrnjene vedno v Gospoda, zakaj on mi bo noge rešil iz zadrege. Ozri se name in usmili se me, kajti osamljen sem in ubog« (Vstopna pesem). Kdor pozna brezmejno dobroto božjo in je prepričan, da se za nas bolj briga in skrbi, kot mi sami, temu je lahko brezpogojno zaupati. Meje našega spoznanja so silno tesne, še bolj pa meje naših moči. Bog pa ne pozna meja svoje močnosti in svojega delovanja. Vsa človeška dela so mu znana, vse, kar je ustvaril, ljubi in ohranja, kar odloči, dovrši in nihče se ne more protiviti božji naredbi.

Zaupajmo, ker Bog je naš Oče! Celo slabi in zli znajo dati darove in dobrote, koliko bolj naš Oče nebeški. Zaupajmo, ker Bog je dobrotal! Zakaj je tvoje oko zlobno, ako sem jaz dober? Zaupajmo, ker Bog je Ljubezen! Nihče nima večje ljubezni... Sam oče vas ljubi, ker ste vi mene ljubili... Zaupajmo, ker Bog je Usmiljen! Pomisli na krasne Gospodove parabole. Zaupajmo, ker Bog skrbi za nas vse. »Ne bodite v skrbeh za svoje žitljenje... Vaše srce naj se ne vznemirja... Išcite le božjega kraljestva...!«

Od vseh, ki od Gospoda pomoči pričakujejo in prosijo, pričakuje trdne vere in brezmejnega zaupanja. V rojstnem mestu Nazaretu »ni mogel storiti nobenega čudeža — zaradi nevere« (Mk 6, 5). Vera pa ozdravi slepce, gobavce in vsako bolezen. Po veri in zaupanju tako rekoč razpolagamo z božjo vsemogočnostjo. Z našim zaupanjem je odmerjena veličina naše moči. Ne klonimo in dvomimo, ker to je poguba za nas, kakor za apostola Petra. Gospod tudi nam govori: »Malovernež, zakaj si dvomiš?« Vero in zaupanje ohranimo in utrdimo. Vedimo, da je Bog zvest njim, ki se mu ponižno predajo v otroškem zaupanju. »Glej kakor oči služabnikov na roke svojih gospodarjev, in kakor oči deklet na roke gospodinje: tako gledajo naše oči na Gospoda, našega Boga, dokler se nas ne usmili.«

Študijski dan slovenskih akademikov na god sv. Tomaža Akvinca

Na god sv. Tomaža v petek dne 9. t. m. je bil študijski dan slovenske katoliške akademске mladine v dvorani Akademskega doma.

Sv. Tomaž, veliki krščanski mislec, ideolog organične krščanske družbe in največji mojster sholastične filozofije, ki ga je Cerkev postavila za patrona vseh, ki se bavijo z znanostjo, je bil osrednji lik tega dneva.

Slovenska katoliška akademska mladina si je s tem postavila njega v začetek novega semestra, njegov duh naj preveva naša prizadevanja.

Zjutraj ob 7 je bila služba božja za akademike v Slomškovem domu, Poljanska c. 6. Daroval je sv. mašo g. univ. prof. dr. Lenček. Številni akademiki so pristopili k mizi Gospodovi.

Ob 9 se je pričel prvi del dneva. Dvorano Akademskega doma so napolnili katoliški akademiki.

Prvi je spregovoril prevz. g. škof ljubljanski dr. Gregorij Rožman o nalogah katoliškega akademika.

(Govor objavljamo na prvi strani.)

Organična korporativna družba

O sv. Tomaža Akvinskega organično-korporativnem pojmovanju družbe je govoril g. Franc Dolinar. (Referat prinašamo v povzetku.)

Organično korporativna ideja družbe se pri Tomažu javlja kot poseben primer ideje vesolja. Družba se mora kot particularis ordo včleniti v universalis ordo vesolja, pa ne samo to, ampak se mora tudi sama v sebi po organičnem strukturnem zakonu, ki vlada povsod v vesolju, razčleniti.

Vsaka politično-socialna tvorba predstavlja telo. Zlasti jasno je izrazil Tomaž to v Summi. Temu socialnemu telesu pripada značaj juridične osebnosti. Tako ima celota neko lastno delovanje, ki ni delovanje kakega dela, ampak vprav celote (1. Ethic. lectio 1 a). Posamezniki se v velike združbe (državo, cerkev) ne včlenijo neposredno, ampak samo v vmesnih združbah. Tako se civilna družba izgradi v teh stopnjah: Občestvo dežele obsega občestvo mesta, občestvo kraljestva, občestvo sveta, občestvo posamezne dežele (in 4 Sent. 24, 3, 2 sol 3; podobno I, 105, 6). Višja občestva organsko rasto iz nižjih, pri tem se jim razširja torišče, toda nižje prvotnejše celote morajo ostati intaktne. Tudi se nižje in višje celote ne razlikujejo med seboj samo secundum multum et paucum, temveč po bistvu in nalogah (2 II, 58, 7 ad 2).

Konkreten zgled srednjeveškemu pojmovanju družbe je bila cerkev, Kristusovo mistično telo. Zlasti v svojih komentarjih k pismu Rimljanom in 1. pismu Korinčanom, kjer sv. Tomaž obravnava Cerkev kot skrivnostno telo, nam podaja doctor angelicus mnogo črt korporativnega pojmovanja družbe, ki jih moremo aplicirati tudi na svetno družbo. Tako spoznamo kot elemente korporativnega pojmovanja: corporis unitas (in Rom. 12, L. 1), membrorum pluralitas, officiorum diversitas; kot notranjo vez pa medsebojno skrb udov.

Jedro organično-korporativne socialne ideje Tomaža je ideja poklica, ki je izražena v Quaestiones quodlibetales. Ni vsaka, temveč samo tista delavnost, ki je potrebna skupnosti, je poklic (S. c. g. 3, 136). Poklic je kljub svoji socialni namerjenosti tudi individualna zadeva, Tomaž je odločno nastopil za individualno svobodo pri izbiri poklica. (De ordine principum I, 1). Osnova stanovske razdelitve je delitev po poklicih. Tomistično srednjeveško miš-

ljenje je tako hierarhično dognano, da si družbenega in npravnega reda ne more misliti brez vmesnega člena stanov.

Izhodišče stanovske razčlenbe je poklicna razčlenba: diversitas ordinum eorum et diversa officia et actus consideratur. Tako se nahaja v vsaki državi (nekaj primerov): duhovniški in uradniški stan (1, II, 91, 6) in diversi ordines tudi diversorum artificiorum (= cehi, enako označujejo cehe tudi drugi istodobni zgodovinski viri). Poleg političnih stanov pozna Tomaž tudi stanove po rojstvu. Stanovska ideja je Tomažu važna socialno-etična zadeva. Zaradi svojega socialnega pomena so pripadniki določenega stanu dolžni izvrševati določene dolžnosti. (Gl. 2 II, 57, ad 3). Velik pomen ima stanovsko načelo tudi sploh v etiki, kjer je primernost stanu važna praktično-npravno merilo n. pr. glede skrbi za zemeljske dobrine, glede odviška pri duhovnikih in na posesti.

Poklic je socialna služba, zvanje, ki obvezuje in usposablja za socialno potrebna opravila. Izvrševanje poklica je težka pravna dolžnost, ki ima prednost pred vsemi prostovoljnimi dobrimi deli. Ker je ideja poklica prepletena pri Tomažu z idejo Previdnosti, vklepana v bogodano, npravno življenjsko nalogo, pojmovanja izvrševanja poklica kot božje službe ne moremo imeti za protestantovsko »odkritje«.

Na poklicni delitvi pred vsem temelji stanovska razčlenba družbe. Tomaž razločuje med poklicem, službo (officium), stopnjo (gradus), častjo (dignitas), stanom v strogem, rimsko-pravnem pomenu in stanom v širšem socialno-organizatoričnem pomenu na osnovi delitve posesti in dela.

Friburška univerza. Kakor je razvidno iz pravkar objavljenega uradnega seznama, je štela friburška univerza v zimskem semestru 1940/41 skupaj 907 vpisanih študentov; to pomeni v primeri z lanskim letom prirastek 202. Od teh je 757 Švicarjev in 150 inozemcev. Pri švicarskih študentih je najmočnejše zastopan kanton St. Gallen s 137 slušatelji. Sledijo Friburg s 123 in Luzern s 101; Aargau s 65, Wallis s 57, Bern z 39 slušatelji. Od inozemskih slušateljev, ki so po večini teologi, jih je 45 iz Nemčije, po 20 iz Francije in Združenih držav Severne Amerike in 12 iz Italije.

Sv. Tomaž in današnji čas

(Govoril tov. Fink)

Zlo, za katerim najbolj boleha moderna doba, je predvsem umsko zlo. Ali je potem čudno, če se nam zdi, da je ves svet zastrt v temo?

Kot se je v času prvega greha razbila vsa harmonija človeškega bitja, ker je bil najprej porušen red, po katerem je bil razum podrejen Gospodu, prav tako vidimo tudi na začetku vseh naših neredov najprej in predvsem prelom vrhovne umske urejenosti. Razbila se je zveza med umom in njegovim predmetom. Komaj se moremo zavedati, kakšna strašna katastrofa je to. Um, to delovanje božanstva, kot ga imenuje Aristotel, najvišja dovršenost v ustvarjeni prirodi, po katerem bomo nekoč v posesti večnega blaženstva in od katerega so odvisna vsa naša človeška dejanja; kdo more presoditi, kaj vse more človeštvu prinese izkvarjenje tega razuma. Revolucija, ki se je začela z Descartesom in se nadaljevala s filozofiji 18. in 19. stol., je sprostila one razdiralne sile, ki že tako neprestano rovarijo v razumu ljudi. To pa je neprimerno večji zgodovinski prevrat, kot so bile najhujše katastrofe zemeljske površine ali največji pretresi narodov.

Rak-rana našega časa: Umsko zlo

Nepokoren objektu, Bogu in bitju, pa postane razum istočasno nepokoren tudi človeškemu voditeljstvu. Postane uporen vsaki tradiciji in vsaki duhovni kontinuiteti. Omejuje in zapira se v nepristopnost individua. Pomnimo, da je docilitas, učljivost, bitno svojstvo ustvarjenega razuma. Saj vidimo, da je zame-tanje ponižne učljivosti privedlo do postopnega slabljenja razuma in na drugi strani do uničenja vezi socialnega življenja.

Trije so glavni simptomi zla, ki danes oklepajo razum prav do temeljev:

Agnosticism

Razum misli, da je njegova veličina v tem, če zanika teologijo in celo metafiziko kot znanost; če se odreka spoznanju Prvega Vzroka in nesnovnih stvarnosti; če goji več ali manj profinjeno skepso, ki zadeva tudi čutno percepcijo in razumske principe, to pa je tisto, od česar je odvisno vse naše spoznanje. To rušenje človeškega spoznanja imenujemo: agnosticizem.

Naturalizem

Obenem razum prezira pravice Prve Resnice in odklanja nadnaravni red, ki ga ima za nemogočega. S tem je, jasno, prizadeto vse življenje milosti. Ta opredelitev se naziva: naturalizem.

Individualizem

Končno pa zapada razum v neko mitično pojmovanje človeške narave in ji prideva lastnosti zgolj duha. Predpostavlja, da je naš duh enako dovršen, kot je dovršena narava angelov. Dosledno temu zahteva za nas, kot da bi na tem imeli popolno pravico, poleg neomejene oblasti nad stvarmi tudi ono vrhovno avtonomijo, ono polnost, ki sama sebi za-

došča, tisto avtarkijo, ki pripada samo zgolj duhovom. To naziranje bi metafizično imenovali individualizem, ali točneje angelizem.

Te tri velike zablode so torej simptomi radikalnega zla, ker izpodkopavajo razumski, religiozni in moralni temelj našega življenja. Ozrimo se na sv. Tomaža Akvinca.

Vloga razuma v Tomaževi filozofiji

Če bi tudi bilo vse, kar je velikega, veliko le za svojo dobo, je vendar jasno, da ima zgled velikih osebnosti nekaj večnostnega na sebi, ob čemer se morejo tudi pozni rodovi učiti in vzgajati.

Sv. Tomaž se more celo nazvati naravnost apostol moderne dobe, in to kot apostol razuma, učitelj resnice in obnovitelj intelektualnosti.

Filozofija sv. Tomaža ne samo, da stavlja razum višje kot katera koli filozofija, s tem da mu priznava prvenstvo nad voljo in da nas neprestano opominja, da stoji človeško življenje na bazi razumnosti, ampak še vse višje ga ceni. Svetost sv. Tomaža, njegova ljubezen, žrtvovanje lastne slave — vse to se izpopolnjuje in blesti v njem na vrhuncu duha, v tistem umskem življenju, ki ga Aristotel imenuje najdovršenejšo manifestacijo človeškega življenja, tam, kjer človekovo delovanje meji na delovanje zgolj duhov. V težkih borbah s panteistično averoistično in z mistično avguštinsko filozofijo je izvojeval zmago aristotelski filozofiji. Ta dvojna borba proti sholastiki je znak nevidnega, a še veliko hujšega boja: Delo, ki ga je Bog poveril sv. Tomažu, je v tem, da najponosnejšo in najupornejšo silo, razum, privede k sveti luči Kristusovi in ga ukloni službi Boga-otroka, ki leži v hlevu na slami.

Sv. Tomaž nam je dalje učitelj resnice in učitelj spoznavanja resnice.

Vsak filozof hoče spoznati resnico. To je prva in najvišja naloga filozofije. Spoznanje resnice pa mora biti osrednje teženje tudi vsakega človeka. Mnogo se danes greši, ko se pri iskanju in proglašanju resnice podreja resnica samoljubju, kurioziteti, želji po originalnosti, splošnim osebnim interesom. Za iskanje čiste resnice, ne glede na osebne interese ali na čustva, imamo pri sv. Tomažu najlepši zgled. V svojih delih je brezoseben; v središču mu je resnica, nikjer sam. Njegova filozofija je brezčustvena, ne dela nikakih kompromisov med resnico in lepoto, med spoznanjem in ljubeznijo. Še manj so seveda imeli pri njem moči drugi, profani vplivi, kot n. pr. komodnost, prilagojevanje modernemu času, iskanje lastnih koristi, strah pred praktičnimi posledicami ali bojazen pred javnim mnenjem. Sv. Tomaž je naš učitelj v iskanju in spoznavanju resnice.

Posebna odlika Tomaževih del je jasnost in preprostost v izrazu, katere vzrok je gotovo nekoliko tudi enakomerna sholastična metoda, izklesana in natančna. Toda v prvi vrsti je vzrok njegove jasnosti ljubezen do resnice.

Naravno je, da tak mislec, ki ne išče samega sebe, ampak le resnico, spoštuje tudi delo

drugih. Napredek je mogoč le z neko miselno kontinuiteto, zdržnostjo in zveznostjo. Sv. Tomaž si je bil svoje odvisnosti svest in je tudi ni skrival. Vedno se poziva in stavlja v ospredje druge mislece, Avgušтина, Platona, zlasti pa Aristotela. Ta veliki sekularni duh je tako spoštoval avtoriteto, da je sam rekel, da bi tratil čas, če bi puščal v nemar prednike. Kadar pa se kakemu mnenju svojega vzornika ni mogel pridružiti, je v svoji veliki ljubezni do resnice to odkrito, pa spoštljivo priznal. Nikdar ni zaradi ene sporne točke negiral vrednosti vsega dela.

Vendar človeški um je omejen

Obenem pa se je sv. Tomaž živo zavedal, da človeški um v svoji omejenosti ne more obseči neskončne resnice. Največ zmot izhaja iz drznosti človeškega duha, ki trdi, da je resnično le to, kar spozna, in zmotno vse, česar ne spozna za resnično. Sv. Tomaž je s čudovito ponižnostjo, ki ne išče sebe, iskal tisto resnico, ki je človeškemu umu spoznatna. Nadnaravne resnice pa je veroval, veroval s ponižnostjo misleca in s prepričanjem, da šele tedaj Boga resnično spoznamo, ko spoznamo, da je neskončno več, kakor pa si človeški um more misliti o njem.

Danes, ko je delovanje negativnih sil napredovalo, skoraj bi rekli, do vrhunca, nam je silno potreben absolutizem resnice. Treba nam je radikalizma, ki temelji na Absolutnem,

na transcendenci Resnice, od katere vse stvari dobivajo svoje bistvo. Tisoče doktrin je v stanu izkvariti stanje uma, en sam nauk ga more ozdraviti.

Vloga tomizma v našem času

Tretji razlog, zaradi katerega nazivamo sv. Tomaža apostola moderne dobe, je tomizem, kateri edini je v stanu rešiti um pred tremi radikalnimi zli. Tomistični nauk se zaveda neskončne vzvišenosti in neskončne svobode Stvarnikove kakor tudi brezpogojnega kontingentnega temelja ustvarjenega bitja. Ima zdrav pojem o univerzalnem, o vrednosti narave in njenih zakonov.

S tem je sv. Tomaž opravil svoje največje delo, ko je privedel razum k njegovemu objektu, ga uravnal proti njegovemu cilju in ga vrnil njegovi naravi. Obenem je razumu vrnil preprostost pogleda. Umetne zapreke ga ne ovirajo več pred naravno očitvidnostjo principov, vzpostavlja spet zvezo med filozofijo in zdravim razumom.

Kot apostol razuma, učitelj resnice in obnovitelj intelektualnosti ni sv. Tomaž pisal za trinaesto stoletje, ampak za naš čas. Njegova doba je doba duha, ki vlada stoletjem. Če nam je kaj za resnico, če nam je kaj za dobro, ki iz resnice izhaja, potem upoštevajmo, kar je Cerkev izjavila, da je Tomažev nauk njen nauk, in s pomočjo tega nauka skušajmo, čeprav šibki, pomagati k obnovi resnice, katere edina bo rešila svet.

Nauk sv. Tomaža o individualni in socialni pameti

(Govoril tov. Logar)

Človek je krona stvarstva, kajti on edini od vseh ustvarjenih bitij je podoben Bogu, podoben, ker ima nesmrtno dušo, a podoben tudi po svojih dejanjih. Kakor namreč Bog po svoji volji razpolaga z vesoljstvom, tako se tudi človek svobodno odloča.

Človekova svobodna volja pa je omejena, omejena tudi s tem, da človek nujno, toda ker ima razum, ne slepo, ampak zavestno teži za ciljem, ki mu ga je postavil Bog.

Človekov cilj: Sreča

Kateri je ta cilj. Cilj, ki človek za njim teži, je njegova lastna sreča in nikjer ne boste našli človeka, ki bi hotel biti nesrečen.

Kaj pa more biti predmet človekove sreče? Predmet človekove sreče more biti le nekaj, kar je nad njim in v čemer edinem more najti svoje usovršenje. Predmet sreče torej ne more biti ne bogastvo, ne slava in čast, ne oblast, ne zdravje in telesna lepota in ne čutni užitki, kajti nobena teh dobrin ne more človeka popolnoma in vsestransko osrečiti.

Popolno utešitev najde človekovo hrepenenje po sreči le v Bogu, ki je sreča sama, toda ne v posrednem spoznavanju Boga po stvarih, ampak v neposrednem gledanju. Kakor bi namreč znanstvenikova želja po spoznanju ne bila utešena, če bi n. pr. konstatiral sončni mrk, a ne bi mogel dognati njegovega vzroka, tako tudi hrepenenja po Bogu posredno spoznavanje Boga ne zadovolji. Pa človekovo hrepenenje po neposrednem spoznavanju Boga je ravno sv. Tomaž tako lepo izrazil v svoji himni:

Jezus, ki te gledam skritega sedaj,
prosim, želje vroče mi izpolni kdaj,
v raju mi odgrni mili svoj obraz,
srečen naj te v slavi gledam večni čas.

Dosegli pa bomo to srečo šele po smrti, a le če se bomo na zemlji nanjo pripravili in si jo zaslužili s prostovoljno odločitvijo za Boga.

Poleg razuma in svobodne volje pa je Bog položil v človeka strasti, ki imajo tudi neko

moralno veljavo, ker so podrejene človekovi svobodni volji. Strasti nas silijo k čutni sreči in nas odvrčajo od čutnega zla. One morejo biti našemu teženju k Bogu v oporo ali v oviro. Sv. Tomaž loči 11 strasti:

O človeku, ki se je navadil vse svoje sposobnosti: razum, voljo in čute uporabljati v skladu z božjo voljo, pravimo, da je kreposten, saj krepost ni nič drugega kot pridobitev dobrih navad, ki človeka nagibljejo, da dela dobro. Njih izvor je deloma v človekovi naravi, deloma si jih človek z vztrajno vajo sam pridobi, deloma pa so božji dar.

Kreposti

Krepost je prav za prav samo ena (krepostnost), a iz praktičnih razlogov jo razčlenimo. Kakor so za človekovo moralno življenje važne 3 komponente, razum, svobodna volja in čuti, tako so tudi kreposti trojne, kreposti razuma, kreposti volje in kreposti čutov.

Kreposti razuma so intellectus (um), scientia (razum), sapientia (modrost), ars (spretnost) in prudentia (pametnost). Predmet prve je spoznanje osnov, druge sklepanje, tretje spoznanje najvišjih vzrokov, četrta vodi izvrševanje zunanjih del (recta ratio factibilium), a peta usmerja vse naše moralno življenje (recta r. agibilium). Seveda moram pripomniti, da so našete umske sposobnosti, razen pametnosti, kreposti le v toliko v kolikor ustvarjajo pogoje za delovanje dobrega.

Krepost razuma je tudi vera (fides), ki tvori skupaj s krepostmi volje, upanjem (spes) in ljubeznijo (charitas) t. zv. teološke kreposti. Poleg upanja in ljubezni je krepost volje tudi pravičnost (iustitia). Pametnost, pravičnost, ter kreposti čutov zmernost (temperantia) in srčnost (fortitudo) imenujemo moralne ali kardinalne kreposti. Vse te kreposti so tako med seboj povezane, da ima človek ali vse, ali ni kreposten. Vodnica vseh kreposti pa je pamet, zato je pametnost med moralnimi krepostmi prva.

Pamet je vodnica vseh kreposti

Prav zato se mi zdi potrebno, da ravno o njej govorim. Koliko je na svetu ljudi, ki mislijo, da so pametni, toda kako nespametno dostikrat ravna.

Kaj pa je pametnost? Pametnost je nekaka osnova moralnega delovanja, ki usovrši praktični človekov razum, da pri vsakem svojem dejanju razporedi in uredi vse kot je prav, ukazuje, sebi in vsem, katerih delovanje je njemu podrejeno in od njega odvisno, kaj je treba vsak hip storiti za popolno realizacijo vsake kreposti. Ta krepost je primarne važnosti, brez nje bi bilo namreč v človekovem moralnem življenju kakršno koli krepostno dejanje nemogoče, nasprotno pa ima človek, ki ima to krepost ravno v njej garancijo, da je njegovo moralno življenje res krepostno, kajti v njej so vse druge kreposti obsežene in nobena brez nje ne more obstajati, seveda pa tudi ona sama ne brez sodelovanja vseh ostalih.

Njene sestavine

Toda če hočemo to krepost res poznati, je potrebno, da jo razčlenimo v njene sestavine. Kakor smo namreč rekli, da je sploh le ena krepost in to le zaradi preglednosti razdelimo, tako moremo razstaviti tudi vsako posamezno krepost. Sestavine kreposti so ali take, ki jih krepost sama vsebuje, t. j. so zanj bistvene ali pa so le nekaki predpogoji zanj. Zato bomo tudi pri analizi pametnosti govorili o njenih bistvenih sestavinah, ki brez njih te kreposti sploh ni, nato pa o podrejenih ji krepostih, ki pripravljajo njen pravi akt.

Elementi, ki pametnost sestavljajo, so memoria (spomin), intelligentia (osnovno spoznanje), docilitas (učljivost), sollertia (ostroumnost), ratio (sposobnost sklepanja), providentia (preudarnost), circumspectio (previdnost), cautio (opreznost).

To so bistveni sestavni deli pametnosti (integrales prudentiae partes). Poleg teh ima pametnost še druge sestavne dele, to so kreposti, ki pravi akt pametnosti le pripravljajo (virtutes adiunctae prudentiae). Akt pametnosti namreč razdelimo na dva dela, na pravi akt te kreposti in na pripravo na ta akt. Pravi akt pametnosti je ukazovanje. Sedež pametnosti je namreč v praktičnem človekovem razumu, to se pravi, da pametnost ni samo neko teoretično spoznanje, kaj je prav in kaj napak, ampak sposobnost po tem, kar smo spoznali za pravilno uravnati vsa naša dejanja, to pa ni nič drugega kot ukazovati, ukazovati sebi in drugim. Za ta akt pa je potrebna priprava, ki je zopet dvojna: 1. consiliari (posvetovanje), 2. iudicium de inventis.

Pametnost je individualna ali socialna

Še o nekih sestavinah pametnosti nam je govoriti. Sv. Tomaž jih imenuje »partes subiectivae prudentiae. To je razdelitev pametnosti, z ozirom na to komu ukazuje. Pametnost je lahko individualna ali socialna. Individualna pametnost (prudentia monastica) je pametnost, ki je potrebna vsakemu poedincu, da bo vse v življenju tako razporedil, kakor zahteva njegovo lastno dobro. Vmesna stopnja med individualno in socialno pametnostjo je družinska pametnost, t. j. pametnost, ki je potrebna vsem članom družine, da bo vsak v vlogi, ki jo ima in pod vodstvom gospodarja družine skrbel za dobrobit družine.

Najvišja stopnja pametnosti je socialna pametnost. Ta pa je dvojna: 1. prudentia regnativa, t. j. sposobnost socialnega organizma upravljati se na znotraj. 2. Prudentia militaris, sposobnost braniti se zunanjih sovražnikov. Seveda ni dovolj, da bi to krepost imel le vladar ali v vojski poveljnik, ampak jo morajo imeti tudi podložniki in sicer v toliko, da sami sebi ukažejo pokorščino in disciplino vladarju (prudentia politica).

Naš pregled Tomaževega nauka o pametnosti pa ne bi bil popoln, če se ne bi seznanili tudi z grehi proti tej kreposti. Ti so dvoj-

ni: grehi, ki so pametnosti nasprotni zaradi pomanjkanja te kreposti (ex vitia defectu prudentiae) in grehi zaradi nje zlorabe (vitia opposita prudentiae secundum similitudinem). Prvo skupino imenujemo z eno besedo nespametnost. Nespametnost na splošno je vsak akt praktičnega razuma, ki ga stori človek, odvrnivši se od norm, ki jamčijo za pravi pojem pametnosti.

Grehi proti pametnosti

Nekaj nespametnosti vsebuje prav za prav že vsak drug greh, more pa vendar ta greh obstajati tudi sam zase in to vselej, kadar neko dejanje, ki ni nujno slabo, nasprotno, ki more biti celo dobro, opravljamo ali prenačljeno (praecipitatio), ali nepremišljeno (inconsideratio) ali omahljivo (inconstantia) ter poleg tega še, če ga opravljamo zanikrno (negligentia).

Druge vrste grehi proti pametnosti so grehi, ki tej kreposti nasprotujejo zaradi nje zlorabe, to sta napačna pametnost in napačna prizadevnost. Napačna pametnost je pametnost, ki vidi zadnji človekov cilj v posvetnih stvarih (prudentia carnis), a ravno tako zlorabi pametnost, kdor hoče priti do nekega cilja, dobrega ali slabega, po lažni poti. Tako prekoračenje meje dovoljenih sredstev se imenuje zvijačnost, izvajanje le-te v praksi pa prevara (dolus) ali goljufija (fraus). Zvijačo, prevaro in goljufijo pa moramo strogo ločiti od laži, kajti laži je neresnica namen, dočim je zvijači, prevari in goljufiji le sredstvo za doseg nekega drugega namena.

Drugi greh proti pravilni uporabi pametnosti je napačna prizadevnost. Napačna prizadevnost je prizadevnost za samo časne zadeve. Skrb za časne zadeve sama na sebi ni nič slabega, nasprotno je celo dobra, a le če na časne zadeve polaga samo toliko važnosti, kolikor jim jo res gre podrejšajo te stvari višjim ciljem in zaupajoč se glede njih božje previdnosti. Tudi skrb za bodočnost je upravičena le v toliko, v kolikor je bodočnost odvisna od sedanjosti.

Kje je izvor grehov proti pametnosti

Sv. Tomaž pove tudi, kje je izvor grehov proti pametnosti. Ti grehi imajo svoj izvor deloma v uživanjaželnosti (luxuria), deloma v lakomnosti (avaritia). V prvi imajo izvor prenačljeno, nepremišljeno in nestalnost. Čutno uživanje namreč v največji meri odvzame človeku zmožnost ravnati po pameti, zlasti spolno uživanje, ki človeka popolnoma prevzame, a za pametno ravnanje je ravno popolna podreditev čutov intelektu predpogoj. V lakomnosti pa imajo izvor posvetna pametnost, zvijača, prevara in goljufija. So namreč ti grehi ne le grehi proti pameti, ampak tudi grehi proti pravičnosti. Proti pravičnosti pa ravna človek iz lakomnosti, torej imajo tudi posvetna pametnost, zvijača, prevara in goljufija v tem grehu svoj izvor.

„Imej pamet za vodnico“

S tem je moj kratek obris Tomaževega nauka o pametnosti končan. Zakaj sem ravno o teh krepostih govoril? Zato ker je za vse naše življenje, individualno in socialno, ravno ta krepost najvažnejša. Saj je od tega, ali živš po pameti ali ne, odvisno, ali tvoje življenje uspe ali ne in prav ta krepost prinaša blaginjo državam in narodom, prav ta krepost dviga gospodarstvo in sploh vsako panogo človeškega udejstvovanja. Pravilno so jo znali ceniti stari modrijani, saj nam je že od Solona ohranjen rek:

— imej pamet za vodnico. Toda ravno naša doba te kreposti ne ceni kot zasluži. Vsa današnja kontinentalna vzgoja namreč pod vplivom protestantizma podcenjuje moralne faktorje. Drugače je na Angleškem. Tam je vzgoja značaja prvo, vse drugo je le sredstvo za njo. Kreniti bomo morali na to pot tudi pri nas, če nam je le kaj za naše lastno dobro

Popoldansko zborovanje

Popoldne se je zborovanje pričelo ob 3. Govori so bili posvečeni sodobnim svetovnonazorskim vprašanjem. Tudi sedaj je bila dvo-

rana polna poslušalcev, ki so z zanimanjem poslušali izvajanja govornikov o perečih vprašanjih našega časa.

Vera in znanost (prof. L. Ehrlich)

»Modrost sem višje cenil kot bogastva in dragocenosti, ker je vse zlato v primeri z njo pesek in srebro blato; nad zdravje in nad lepoto sem jo cenil, kajti neminljiva je njena svetloba.« tako beremo v knjigi Modrosti (VII). Za to modrost je prosil sv. Tomaž.

Cerkev ga časti kot presvetlo diko krščanskega sveta in luč Cerkve. Sv. Tomaž sam pa je izjavil, da kar je znal in vedel, ni dobil toliko po marljivosti in naporu, ampak po božjem navdihu.

Sv. Tomaž se nikdar ni vsedel brez molitve k pisanju ali čitanju. V težkih problemih se ni zatekel samo k molitvam, ampak tudi k postu. Njegova molitev pred študijem je bila: O Stvarnik, ki si pravi vir luči in modrosti, blagovoli razliti na temo mojega uma žarek Tvoje jasnosti in preženi dvojno temo od mene, temo greha in nevednosti. Ti, ki daješ otrokom zgovornost, stori moj jezik zgovoren, daj mi bistrost dumevanja, sposobnost spomina, lahkoto učenja, subtilnost razlaganja in prikupljivost govora.

Sv. Tomaža je papež Leon XIII. postavil za priprošnjaka katoliškega šolstva.

Ko vidimo pri velikanih, kot je sv. Tomaž, tako skromnost duha, tedaj se polagoma tudi v nas rodi pravo spoznanje človeške pomanjklivosti.

Naravoslovec W. Ramsay je dejal: Če pride človek v srednja leta, spozna polagoma, da je njegovo znanje vedno manjše, reči bi moral prav za prav, oprostite mi, da sem vas mučil s svojo nevednostjo.

Današnja znanost hoče biti suverena, svobodna itd. in odklanja kakršno koli vezanost, bodisi z ozirom na vero in avtoriteto, bodisi po katerem koli zunanem oziru.

Preden govorimo o tem problemu, moramo razjasniti pojme:

1. Vera

Kaj je vera? Kaj je znanost? Ali je vera z znanostjo združljiva? Ali je znanost svobodna? Ali si nasprotujeta? Ali vera omejuje svobodo znanosti?

»Vera izvira iz praznoverja, magije, animizma, itd. Verste na svetu je mnogo, tako imamo vero budizma, vero Mohameda, krščansko vero itd.« tako govorijo o veri.

Tu smo na prvem križišču našega problema. Vera, kakor jo tu razumemo, ni kak zgodovinski sistem raznih praznoverij ali sistem kakkega verskega iniciatorja, ampak vera je umski akt, je prepričanje razuma o nečem, kar je bilo človeku razodeto od Boga. Vera je, kakor pravi Vatikanski zbor, nadnaravna krepost, ki nas nagiba, da to, kar je Bog razodel, sprejmemo za resnično, ne zaradi notranje razvidnosti, ki bi jo spoznali z naravnim razumom, ampak zaradi avtoritete razodevajočega se nezmožnega Boga.

Bog, ki nam da razodetje, se toliko poniža k našemu človeškemu razumu, da se samega sebe jasno izpriča in človeku dokaže, da je On govoril. Kdor pa misli, da se božje razodetje ne da izpričati po zunanjih kriterijih in da se človek samo po notranjem izkustvu ali posebnem navdihu prepriča o razodetju, bodi izobčen. Tako Vatikanski zbor.

Znanost, ki se peča s problemom razodetja in z njegovo vsebino, se imenuje teologija: njen formalni vir spoznanja ni torej človeški,

ampak božji um. Človeški um more samo to dognati, da je Bog res govoril.

Trditve evolucionistov, da vera izvira iz praznoverja, magije, so plod oholega neznanja; sicer so ta praznoverja in razni verski sistemi zgodovinsko dejstvo, pa prav to je neznanstveno, da zamenjajo zgodovinsko dejstvo posega božjega v človeško zgodovino z zablodami človeka. To je podobno oni zablodi, ki primerja čudoviti dar človeškega govora, ki izraža pojme in ustvarja družabnost, z živalskimi glasovi. Zvoki so tu in tam. Eno je brezdušno, v drugem je duša. V razodetju je res božja beseda, v praznoverju so človeške zmote.

2. Znanost

Na gimnaziji smo se učili latinščino in slovenščino, slovnico itd. Na univerzi imamo filologijo, primerjalno slovnico, tekstno kritiko in pravimo to je znanost.

Na gimnaziji smo se učili v zgodovini naštevati razne zgodovinske dogodke, bitke, vojne; na univerzi skušamo spoznati splošne zakone, ki uravnavajo človeška dejanja, odkriti zadnje nagibe, ki so vplivali na potek človeškega dejstvovanja in pravimo, to je znanost.

V gimnaziji smo risali trikotnike, reševali matematične šolske naloge, na univerzi pa preučavamo skrivnosti integralnih in diferencialnih računov; na gradbenem oddelku tehnike skušamo spoznati zakone, na katerih stoji trdnost stavb, materiala itd., in pravimo, to je znanost.

Znanost je sistematičen kompleks spoznavne panoge, ki se morajo logično izvajati iz izvestnih podstav; če so podstave le hipoteze, je to znanost v širšem smislu.

Astronomska znanost n. pr. ni samo opis nebesnih teles, ampak mora skušati pojasniti pojave nešteti svetovnih teles, razlagati njih žarenje, primerjati njihove razdalje, ugotoviti po spektralni analizi kemični sestav, meriti temperaturo; končno mora skušati razložiti vse te pojave iz enotnih počel; tako n. pr. pravi ena hipoteza, da je vse to osvetje nastalo iz vrtenja neskončnih mas razredčenih plinov.

3. Bistvena razlika med vero in znanostjo

Vera je božjega izvora in ima za vir božje razodetje. Zato je versko znanje avtoritarno in zapovedano, če je dejstvo razodeto dokazano. »V verski skrivnosti govorimo božjo modrost, drugim skrito, nam pa razodeto od Boga po Njegovem duhu.«

Znanost pa izvira iz človeka, je udejstvovanje človeškega uma in je deležna vseh prednosti in slabosti človeške pameti. Človeška pamet je omejena in pod vplivom čustev in strasti posebno še v svetovnonazornih vprašanjih.

Newton je vzkliknil ob koncu življenja: Kakor otrok sem ob bregu neskončnega oceana, našel sem kako lepšo školjko od drugih, a brezmejni ocean resnice mi je ostal neznan.

Pri večini ljudi vplivajo na njihove sodbeposimpatije in antipatije in vendar resnica ni ne »moja ne tvoja«, ampak je iskra božje luči, ki je padla v našo temno pamet in ki bi jo naj brez zavisti delili z drugimi. Ako je ta naša pamet samo iskrica neskončnega božjega uma, kako neizmerna radost mora nas prevevati, ako se odprejo nebesa, pa se celi žar-

ki sonca božje resnice razlivajo nad nas, ako celó Resnica sama stopi milostno med nas, dvigne nekoliko zagrinjalo od skrivnosti in nam odpira pogled v nadsvet in nadnaravo. Ali sme človek reči: nočem gledati, ta svetloba mi jemlje vid, odklanjam jo, zadovoljujem se z leščerbo svoje lastne pameti, odklanjam razodetje.

4. Ali je znanost samostojna, suverena, svobodna?

Tu smo sredi modernega problema popolnoma suverene znanosti. Stojimo danes pred orjaškim fenomenom popolnoma od Boga emancipirane, na človeka postavljene, avtonomne, na zemsko prst navezane znanosti; ves sistem novodobnega znanstvenega aparata je v službi tega idola, ki kakor malik Šiva ali Buda objema vse znanosti. Osrednja točka celega problema je herezija, da je človek sam po sebi nepokvarjen, dober, sposoben za vsa spoznanja, da ni izvirnega greha in da ni nobene moralne potrebe, da bi dobil katero koli pomoč od zunaj. Je to izkvarjen humanizem, zgrešen nauk o pretirani avtonomiji človeka, ki noče poznati nobenega zakona nad seboj glede spoznavanja, hotenja, izražanja, ne priznava nobene omejitve. Edini kriterij je lastna miselnost, lastno občutje, lastne potrebe, lastno spoznanje tradicionalnih naukov cerkvenih dogem, zunanje avtoritete, »patentirane resnice«, kakor pravijo, ne priznavajo. Tako n. pr. Harnack zahteva neomejeno svobodo raziskovanja, posebno o veri.

Na kongresu svobodomislecev 1904 se je postavilo načelo: svobodomisleci naj odklanjajo vsako vsiljeno vero, bodisi da pride iz razodetja ali dogme itd.

Osnova te zahteve po absolutni svobodi je zmotni nauk, da je človek absolutno in zgolj tozemsko bitje, ki ne sprejema nikake orientacije od zgoraj in je sam sebi zakon in cilj.

To dediščino je prevzel liberalizem; geslo te miselnosti je: *Diis extinctis, successit humanitas*. Praktično se ta miselnost izživlja v zahtevi, da se država loči od Cerkve.

Popolna osvoboditev od katerih koli zunanjih, posebno verskih vezi razodetja in Cerkve, se slavi kot največja pridobitev novega časa.

Zato je tudi ideal novodobne kulture: da se širi izobrazba, umska prosveta med vsemi sloji, ne pa verska vzgoja; »svobodna šola« je postala ideal moderne vzgoje.

Prostozidarji popolnoma soglašajo s tem idealom: tako se glasi ena njihovih uradnih izjav: ena sama beseda neskončnega pomena vsebuje načelo, cilj in vse bistvo prostozidarstva, in ta beseda se glasi: humaniteta. Novincem se pa pove: različne oblike cerkev, katerim pripadate, pustite zunaj, ko vstopite v naše svetišče.

Pojavlja se pri tej znanosti apoteoza človeka, neke vrste samoboštvo; najhujša ovira takega obožavanja človeka je vera v Boga in razodetje, kakor to izražajo blasfemične Nietzscheve besede, ki jih je naslovil na znanstvenike: »Ta Bog je bil vaša največja nevarnost, jaz imenujem krščanstvo največje prokletstvo in sramotni madež človeštva.«

Ta suverena znanost, ta popolna avtonomija, je zavzela tako orjaške oblike, da je postala tako rekoč v vseh znanstvenih korporacijah pravi evangelij. Ta suverena znanost, ki ne priznava nobene vezanosti po kateri koli avtoriteti, je prava »*civitas terrena*«, kjer se prelevi ljubezen človeka do samega sebe v zaničevanje Boga. Ta »*civitas*« stoji proti »*civitas Dei*«, v kateri se dviga ljubezen do Boga do zaničevanja samega sebe.

Popolna svoboda, plod izkvarjenega humanizma, se je na gospodarskem področju izživljala do skrajnosti in posledica je razsul človeške družbe in svetovna vojna; na duhovnem področju je isti razsul, samo ne stopi tako vidno v ospredje. Najhujši greh znanstvenega liberalizma je ta, da zanika nadnaravni svet, razodetje in končno Boga.

Svoboda znanosti je pojem, ki zahteva točno opredelitev. Krščanstvo nas uči, da je človek omejeno bitje, ki ima svoj izvor v Bogu in je kot tak podložen Bogu in drugim zakonitim avtoritetam. Ako Bog smatra za umestno, da človeku kaj razodene, je človek dolžan sprejeti to razodetje; prav tako ga vežejo vezi družine, družbe in družbene avtoritete. Svoboden je človek v tem smislu, da sme vse svoje sposobnosti harmonično razvijati in tako izpopolnjevati svojo osebnost. Vendar mora ostati v okviru onih meja, ki jih določajo Bog, država, družba, družina; znanost ne sme izpodkopavati teh vezi.

Za svojo osebo je gotovo svoboden, da sme raziskovati probleme v kateri koli smeri, tudi dane ugotovitve razodetja sme znanstveno raziskovati in jih skušati utemeljiti, ne tako, kot bi njihovo resničnost zares osporaval, ampak samo v tem smislu, da skuša razodete resnice, ki morda presegajo naravni um, pojasniti in kolikor toliko doumeti. Ni pa znanstvenik svoboden, da vsa svoja dognanja, ki so lahko zmotna, tudi svobodno drugim priobčuje in jih uči. Eno je svoboda raziskovanja, drugo je svoboda pouka. Sicer pa vezi družbe, državnih zakonov, cerkvenega razodetja, obvarujejo znanstvenika pred kratkovidno drznostjo in samozavestjo.

Znanstvenik je torej opravičeno svoboden glede nezakonitih, neopravičenih vezi, ki bi bile naperjene proti njegovi človeški naravi in osebnosti, n. pr. sovjetski režim zahteva, da znanstveniki dokazujejo v etnologiji, da je vladal v začetni fazi človeštva komunizem, da ni bilo lastninske pravice in monogamnega zakona; nacionalni socializem pa, da dokažejo nauka o rasti in krvi, katerima se mora tudi vera podrediti.

Ta vezanost znanosti je gotovo zgrešena in jo moramo zavrniti.

Ne more pa znanost zahtevati zase tako svobodo, da izpodkopava nezmotne nauke Cerkve, razodeto vero, ali pa etične in družbene osnove države. N. pr. svobodno širjenje komunističnih in marksističnih naukov sme oblast prepovedati, čeprav bi bil kdo sam uverjen o njihovi resničnosti.

5. Ali vera omejuje svobodo znanosti?

Razlikujmo najprej med avtoriteto Cerkve in teologov.

Ne to, kar posamezni teologi učijo, ampak to kar Cerkev uči, ali kar teologi soglasno proglašajo kot razodeti nauk Cerkve, je merodajno. Nadalje sveto pismo nima namena v svetnih znanstvenih stvareh dajati pojasnila, izjave sv. pisma glede naravnih fenomenov so govorjene v slogu časa, v katerem je avtor pisal in znanstvenikov ne vežejo.

Nadalje se od znanstvenikov ne zahteva, da so strokovnjaki v teologiji, v razlaganju sv. pisma; jim pa tudi ni dovoljeno, da o takih stvareh, kot veroslovje, nauk o nastanku vere itd. kot nestrokovnjaki sodijo. Od znanstvenikov ne zahtevamo, da poznajo vse znanstvene dokaze za bivanje božje, jim pa tudi ne dovolimo, da kar a priori diletantsko trdijo, da Boga ni, ali da Bog ne more posegati v področje narave in področje fizikalnih zakonov, ne dovolimo jim, da postavijo n. pr. tezo, krog naravnega vzrokovanja je tako zaključen, da nihče, niti Bog ne more posegati vanj.

Vezi, ki jih nalaga vera znanosti, so bolj negativne narave. Razodetje mu ne pove, kaj naj uči v svoji posvetni znanosti, pač pa postavi v daljavah meje, preko katerih ne sme.

Teologija pa nalaga n. pr. antropologu, da naj znanstveno dokaže skupen izvor človeškega rodu in antropolog se bo zavedal, da je kot katolik sicer vezan priznati, da je ves človeški rod iz enega človeškega para, ne ve pa, če se mu bo posrečilo to tudi kot antropologu dokazati. »Cerkev ne prepoveduje znanostim, da imajo svoja lastna načela in metodo, pač pa jim prepove učiti zmote, ki nasprotujejo razodetemu nauku.«

Iz tega sledi, da so svetne znanosti na svojem področju skoraj docela svobodne, ker leži to področje izven verskega. Tako n. pr. za fizike, kemike, naravoslovce sploh skoraj ni omejitve, razen če zanikajo stvarjenje sveta, možnost čudežev in podobno, ali trdijo splošen mehaničen razvoj od snovi do človeka. Matematika, geografija, paleontologija, elektrotehnika itd. itd., predvsem vse tiste znanosti, ki so se danes tako razmahale in se opirajo na laboratorije in institute, seminarje itd., so več ali manj izven področja cerkvenega nauka in so popolnoma svobodne. Pač pa je še največ možnosti za tako kolizijo v čisti filozofiji, predvsem v metafiziki, etiki, kosmologiji, psihologiji, kjer se obravnavajo vprašanja svetovnega nazora. Nadalje v nekaterih naravoslovnih vedah, v moderni biologiji, ki skuša izvajati življenje iz mrtve stvari, organske iz anorganske, v filozofiji, kjer se pojavlja vprašanje življenjskega počela, vprašanje duše.

6. Pomen katoliških načel za pravi razvoj znanosti

Avtonomija znanosti izgublja iz svojega vidika enotnost in notranjo povezanost znanosti in vede končno do bankrota znanosti (Paulsen). Ako n. pr. pravnik detajlno razglablja o posameznih zakonodajah in skuša vse pravo doumeti samo kot pozitivno tvorbo človeškega uma, noče pa videti začetnika vsega pravega reda, izgubi s tem vezi z medicinsko znanostjo, ki ne more človeškega telesa, živčevja itd. prav tako razlikovati kot zoolog živalske organizme; saj se mora vprašati, kdo je početnik življenja. Kaj naj tega medicince veže s filozofo, psihologom, ki negira substancialnost človeške duše in v kakšni zvezi naj bo filolog z filozofijo, če se sicer poglablja v tekstno kritiko, v slovnične zakone jezika, si pa ne daje odgovora na vprašanje, odkod je ta čudoviti dar jezika, ki je pogojen od intelekta in ki ustvarja človeško družbo.

Kaj naj dajo akademiku na življensko pot privatni filozofski sistemi, ki iščejo vsak svoje novo počelo, iz katerega izhajajo. Pravo počelo filozofije sta že našla Aristotel in Platon in

to edinstveno večno filozofijo so izoblikovali sholastiki pod vodstvom sv. Tomaža. Ta filozofija je poklicana, da postavlja splošnoveljavna filozofska načela za vse čase in za vsa stoletja; anarhija današnjih filozofskih sistemov pa samo to dokazuje, da to niso učni sistemi, ki bi mogli služiti kot vodilna načela v življenju.

Vprašanje Boga in duše veže vse znanosti

Moderne znanosti so nudile človeštvu bogat prispevek za materialno zunanjo kulturo, a po vsem zunanjem razmahu ostanejo globine človeške duše prazne. Te znanosti so koristne, so trenutno primerne za praktično in gospodarsko življenje, ne dajo pa pravih idejnih vrednot in vzbujaajo vtis, da so duhovni ideali zastarele in preživele forme. Ako moderna znanost še tako množi najrazličnejša interesantna predavanja pozitivističnih ved, sumiranje teh ved in predavanj še ne da enotnega ustroja, enotne znanstvene usmeritve; celotnost izgine v tej atomizirani znanosti. Manjka močno težišče, ki bi nekako združilo po analogiji težnosti vse k sebi. V antiki so imeli tisto modrost za ideal, ki so jo delinirali kot »znanje o vseh božjih in človeških problemih«; postavili so božje probleme na prvo mesto in s tem dobili središče za svojo znanost. Sv. Tomaž je prav tako teologijo in filozofijo z vero ljudstva združil v eno samo celoto. Danes pa gre zaradi nasilne ločitve znanosti od vere prelom skozi vse javno življenje. Samo katoliška Cerkev ima še v svoji posesti to celotnost krščanske civilizacije. Papež še vzdržuje idejo skupne edine Cerkev v svetu. Ako bi papeštvo padlo, bi to pomenilo razkroj vseh cerkva, nadvlado surove nevere in samovoljnosti, anarhijo in pogin krščanstva.

Zaključimo z besedami protestanta Schmidta: »katolicizem je še danes gojitelj idealnih duhovnih vrednot, rimska Cerkev edina še nosi v sebi zavest o premoči ideje in idejo o poduhovljenju življenja in tako potekajo še danes iz nje tokovi žive vode, ki obvarujejo duhovni svet pred popolnim zatonom.«

Neotomizem pri Slovencih

(Govoril tov. B. Kerč.)

Slovenci se moremo ponašati, da smo se zvesto odzvali klicu Leona XIII., ko je pozival k obuditvi krščanske filozofije. Neotomizem je tudi pri nas vzbudil in poglabil zanimanje za pravo filozofijo. Veliki možje našega katoliškega gibanja so tu zastavili svoje delo. Prizadevali so se z vso odločnostjo, da bi pridobili krščanski filozofiji ono mesto, ki ji po pravici gre.

Mahnit je bil vse svoje življenje ves zavzet za Tomaževo filozofijo. Zato je tudi ustanovil svoje glasilo »Rimski katolik«. Zahteval je ločitev duhov na osnovi zdrave filozofije. Čim bi bila ločitev izvedena, je zahteval takojšnjo in trdno izobrazbo svojih vrst in voditeljev. Ni pa pravih voditeljev brez zdravih načel. Te pa more dati razen vere edinole zdrava krščanska filozofija. Za filozofsko izobrazbo širokih slojev naj bi skrbela »Leonova družba«. Pokazal je slovenskemu izobraženstvu, da ne more mimo prave filozofije.

Temelje znanstvenega neotomizma je postavil Lampe. Pisal je knjige o filozofskih vprašanjih, ustvarjal je slovensko filozofsko terminologijo in navduševal široke plasti za krščansko filozofijo. Jan. Evang. Krek je oslomil svoje socialno delo na Tomaževo metafiziko in psihologijo.

Višek je dosegel naš neotomizem v delu Aleša Ušeničnika. Šele Ušeničnik je pokazal vso veliko pomembnost sholastične filozofije za naš čas. Tomaževa filozofija združuje v idealni enotnosti največje resnice o svetu, o

človeku in o Bogu. Ker je resnica večna, je tudi Tomaževa filozofija večna in primerna vsaki dobi. Ušeničnik je pokazal Slovencem tudi tuje sisteme in jih ocenil s stališča Tomaževe filozofije. Osvojil je slovenskemu narodu pravo filozofijo. Spisal mu je »Uvod v filozofijo« in podaril Slovencem celoten sistem večne filozofije.

V mariborski škofiji je vzbudil zanimanje za filozofijo škof Napotnik. Franc Kovačič je že l. 1905 spisal »Občno metafiziko ali ontologijo«, ki je prvo tovrstno delo v slovenskem jeziku.

Ze zgodovina našega neotomizma kaže na veliko pomembnost sholastične filozofije in zahteva naše zanimanje. Vsak izobraženec mora poznati, braniti in utemeljiti svojo vero. Tu pomaga razumu edino le krščanska filozofija. Dano je namreč človeškemu umu, da se more preko naravnih resnic povzpeti do božjih. Krščanska filozofija je vzvišena nad hlastanjem in nemirom modernega časa. Kakor kipijo gotške katedrale k nebu, tako kipijo njene resnice k večnim. Vsa enotna je in vsa skladna. V njej najde vsaka stvar svoje mesto. Svetu je odločena minljivost in Bogu večnost. Materiji je dano mesto podložnika, a duhu gospodavca. Ni učenjarsko skovana brez ozira na osnovno resničnost Boga in sveta. Poznati in usvojiti si moramo krščansko filozofijo. Rešila nam bo večnostna vprašanja, da bomo lahko ohranili trdna in jasna načela sredi razrvanih časov.

Govor o kulturnem boljševizmu

Ne bom se zadrževal pri ugotavljanju, kaj je kulturni boljševizem. Vsi ga dobro poznamo, vsi vemo, da je kulturni boljševizem ena najuspešnejših oblik za razširjanje komunizma. Služijo mu vsi od zavednih komunistov pa do tistih širokosrčnežev, ki na vsej črti zagovarjajo svobodo in so mnenja, naj ima tudi misel iz Kremlja prostor pod božjim soncem. In tako res tudi pri nas plava rdeča misel v vsem tistem vzdušju, v katerem žive njeni zavedni ali nezavedni nosilci. Vtihataplja se v javno mnenje, sprva rahlo in počasi, nato pa v krepke in močnejše. Danes jo že lahko srečamo na vsakem oglu. Na ulici ti bo verna spremljevalka, sledila ti bo na univerzo v predavalnice in seminarje, tudi v srednjo šolo te bo peljala, v uredništvih starih slovenskih častiljivih in novejših revij se počuti bolje kakor doma, kajti tu ji vsaj pred GPU ni treba trepetati, z zanimanjem ji boš lahko sledil v uredništvu mnogih listov in lističev, povsod ti bo lahko pokazala zelo zanimive reči, ko greš po ulici, te rdeča misel prijazno pozdravlja na reklamnih deskah kinematografov in te prijazno vabi. V trafikah boš videl polno knjig oziroma knjižic, ki so njeni otroci; pomešaj se med emancipiranke in videl boš, kako jo povsodi spoštljivo pozdravljajo. V gostilne pojdi, tudi tam boš kaj kmalu srečal staro znanko. In v našem podeželju, ali te ne preseneča tudi tam? Le prislunhi, poizveduj, pojdi v nekdanja, po imenu še danes liberalna društva, pa jo boš takoj našel.

Kako je z literarnimi revijami

Slovenske revije, zlasti stari »Ljubljanski zvon«, ki je letos že v 61. letu, so bile zamišljene res kot literarne revije. Zadnja leta pa opažamo v vsej stari liberalni, pa tudi novejši bodisi svobodomiselnosti, bodisi že izrazito levičarski revijalni publicistiki zanimivo spremembo. Prenehale so biti zgolj literarne revije v pravem smislu in so postale tudi odlagališče raznih propagand, v katerih službo so se postavile.

Bili so časi, ko sploh nisi smel spregovoriti besede katoliška umetnost. Takoj so krepko mahnili po tebi nasprotniki, ki so imeli pri nas umetnost in meritorno odločanje o tem, kaj je umetnost, v rokah, pa tudi marsikateri naš umetnik ali kritik, boljši od onih, samo neprimerno bolj ponižen in manjvrednega se čuteč, je udaril po tebi, da bi oni drugi tam zgornaj videli, da se strinja s teboj, kajti sicer bi se lahko pripetilo, da bi naš umetnik ali kritik pri njih tam gori na Olimpu padel v nemilost in potem bi ne bil več to, kar je. Zato vse, kar je bilo katoliško, takrat ni moglo biti umetnost. Bilo je tendenčno, služilo je nazadnjaški, preživeti katoliški misli.

Kaj pa sedaj? Odlični — ne vsi — kulturni vrhovi gori na Olimpu in zlasti mlajši božički iz njihove šole so padli v objem rdeče misli. Nič se je niso sramovali, pogumno so jo neli na vse kraje, kjer so hodili. Vneto so jo gojili v leposlovju, revije so pobarvane z njo od začetka do konca. Pa je njihova umetnost ostala še vedno »umetnost«, čeprav je res samo tendenca. Vrhovi so dali Pegazov blagoslov in vse je bilo opravljeno. In tako je katoliška literatura še vedno zgolj tendenca in ne more biti umetnost, vsak komunistični propagandni letak je že umetnost. Zakaj pa je bila možna taka sprememba glede pojmovanja o tendenci v umetnosti? Kako je mogla javnost to spremembo tako lahko in neopaženo prenesti? Zato ker je bila že uspavana, ker so bila tla za nastop kulturnega boljševizma že dobro pripravljena in zato ker nismo z vso jedkostjo in potrebno ironijo pokazali na novo levičarsko propagandno plažo in svetu povedali, da je vse to pisanje zgolj odkrita ali prikrita propaganda, kolikor pa je skrita v literarno obliko, pa zgolj dekadenca.

Da pa ne bomo samo slepo govorili, si oglejmo na primer lanske letnike »Ljubljanskega zvona«, »Sodobnosti« in mariborskih »Obzorij«.

„Ljubljanski Zvon“

»Ljubljanski zvon« je stari očanec, 60 let star. Ustanovili so ga pisatelji meščanskih liberalnih nazorov. Že takoj spočetka je bil »Zvon« kulturno svetovnonazorno glasilo. Do nastopa »Dom in sveta« je bil nekako osrednje slovensko kulturno glasilo, glasilo slovenskega liberalnega meščanstva, ki je bilo sicer kaj kmalu odtrgano od miselnosti slovenskega ljudstva, toda še ni imelo primernegega antipoda v močnem in vplivnem slovenskem razumnistvu, ki bi bilo tesno povezano z ljudstvom. Po vojni je plaval »Zvon« še nekaj časa v liberalnih vodah. Leta 1933. je preživel hudo krizo, od takrat pa je odprl svoja vrata vsem novim težnjam, zlasti onim, ki so prišle z vzhoda, ali z drugimi besedami, na široko je odprl vrata kulturnemu boljševizmu, ki je sprva plaho, nato pa vedno odločneje osvajal krog »Zvonovih« sotrudnikov in čitateljev zlasti med mladim rodod, pred katerim hodi njegov urednik J. Kozak. Takole piše J. Kozak sam o sedanjem »Zvonu«: »Leposlovna-kulturna revija dobiva novo podobo, ki še ni ustaljena. Publicistika, borbena književnost, poljudna znanost vdirajo vanjo. Vse revije na prelomu so doživle enako usodo, kar smo že večkrat v zadnjih letih ugotovili. Spremenila se je struktura družbe, v kateri nastajajo važni prelomi. Umetnost se je navidezno umaknila v zatišje, odpravila jo je tendenca, želja služiti velikim ciljem človeške družbe in nje razvoju. Ekonomska in socialna vprašanja pretresajo vse narode, stara družba se nahaja v krčih. V takih časih je revija borbena glasilo in zrcalo vseh teženj, ki se porajajo. In zopet se krog sklepa. Nobena družba, ki si na novo ustvarja pogoje in oblike življenja, ne more živeti brez tradicije. Zanimivo je, da se one plasti naše družbe odtušujejo prizadevanjem revij, ki so največ prejele od duhovnih naporov prednikov. Zeljno pa segajo po kulturi (levičarski, moja op.), ki se šele probuja... Zvesta svoji kulturni tradiciji in nje prizadevanjem, ki jih spoštujemo in cenimo, odpira revija vrata vsem novim težnjam, ki se porajajo v narodu... Vnema se boj za in proti kulturi. Obnavlja se dejstvo, da naj kultura služi le političnim in nazorskim tendencam.« Ali je tem besedam še potreben komentar? Besede so jasne, napisal pa jih je »Zvonov« urednik Kozak.

Kdo se zbira okrog „Zvona“

Nekateri pravijo, da so se okrog »Ljubljanskega zvona« zbrali bolj trockisti. To bo morada držalo. Izraza za potrditev tej domnevi je dal Bratko Kreft v prikazu o Krleževih »Liričnih samoisповedih«, kjer pravi: »Značilno za idejno borbo našega časa je dejstvo, da se vsaka najmanjša stvar zgodi v imenu tega ali onega svetovnega nazora in da zato noben vernik nima pravice do samostojnega mišljenja, sicer zapade hereziji. Stremljenje po šablonoizaciji in mehanizaciji človeške duševnosti ni bilo že od inkvizitorskih časov hujše, kakor je danes.

O veri

V Kozakovem »Pogovoru na vasi« sem zasledil tole njegovo modrovanje o veri: »Ne, vera je brez moči. Niti za las ni poplemenitila človeka, kar lahko opazaj povsod na vasi. Verska čustva izrabljajo za kupčijo in utrditev oblasti. Kdor je ostal resnično veren, ga napadajo dvomi. Zadnjič je kaplan pri nas oznanil na zborovanju Marijinih devic, kje naj kmetje kupujejo umetna gnojila.« (»Zvon«

3—4, l. 1940.) V prevodu Jean Frevillejevega članka »Marksizem in literatura« pravi D. Javer: »Literatura kakor umetnost je torej ideološka nadstavba, ki stoji na temelju določenih gospodarskih pogojev... Marksizem daje umetniku možnost, da se dvigne do višje ravni, da postane inteligent zgodovinskega gibanja, da stopi v družbo izrednih duhov, da prodre do najbolj skrivnega družbenega kolesja. Marksizem odstrani nasprotja med nazadnjaškimi ideologijami in realističnim opisovanjem sveta.« Res je prijatelj, tudi »Ljubljanski zvon« je stopil v družbo izrednih duhov, v družbo prijateljev boljševizma,

..Sodobnost»

Pa pustimo sedaj »Ljubljanski zvon« in se ozrimo še malo na »Sodobnost«. Če smo pri »Zvonu« rekli, da šteje med sodelavce nekaj ljudi, ki nagibajo k trockizmu, potem lahko rečemo za »Sodobnost«, da bi imela GPU pri njej manj dela. Ureja jo Jušev brat Ferdo Kozak. Ima po večini samo mlade, radikalno levičarske sodelavce. Skoro noben človek v »Sodobnosti« ni brez tendence.

Vzdušje kulturnega boljševizma

Če malo listamo po popisanih listih »Sodobnosti«, naletimo v pesmih, leposlovnih stavkih in v politično gospodarskih ali socialnih sestavkih na eno in isto vzdušje: na vzdušje pravega kulturnega boljševizma. Tistega, ki ga držiš med prsti, gledaš ga, pa je tako nedolžen, da se ga še paragraf ne prime, pa tako nevaren in preračunan, da jih je že mnogo pritegnil v nastavljene mreže. Tako se pesmi končujejo z upanjem na neko vstajenje, podobni so zaključki romanov. Že v prvi številki lanskega letnika končuje nadarjeni Miško Kranjec svojo črtico »Ko škrijanec zapoje« s stavkom: »Nesel sem kljub vsemu veliko vero s seboj, da pride nekoč tista pomlad, ko bo škrijanec zapel nad poljem.« Prežihov Voranc napoveduje, da »arest čaka, da se preselijo vanj razni pravičniki tega sveta. Ljudje trdijo, da ta čas ni več daleč.« Ko je bila huda suša, so se Prežihovi kmetje v črtici »Od Meže do Poljane« pogajali z župnikom za prošnje na Strojno, da bi bog dal dežja. Ponujali so mu pet rajniš, fajmošter pa je zahteval deset«. Nekaj posebnega so Spersanovi ali Javorovi politični obzorniki v »Sodobnosti«. Pisani so jako spretno in premišljeno. Končajo se tako, da prihaja edina rešitev od komunizma, prej od ljudske fronte, sedaj pa že kar od Sovjetije same. Pred leti so oboževali demokracijo, sedaj pljujejo po njej. Pa saj so njihovi pristaši navajeni še večjih vrtoglavosti, kdo bi jim zato zameril. Saj je vse spretno prikrito in »utemeljeno«. V pravem raju so taki skoki na dnevnem redu, zato se je treba že zdaj v predpreklu kulturnega boljševizma nekoliko privaditi. Očitno nastopajo pisci političnih in socialnih člankov proti krščanskim socialnim nazorom, ki so jim le posebna vrsta fašizma, hvalijo le sovjetski sistem, o katerem vladajo pri nas »očitno tendenčne trditve«. V članku o »Samokritiki« pravi nekdo v prvi številki letnika 1940, da je Sovjetija dežela, »kjer se vse naslanja na tovariško pomoč in samokritiko«. Nato pove nekaj, kar mu brez dvoma radi verjamemo, namreč: »Najboljši sovjetski dramatik so že zdavnaj dokazali, da le umetniško dovršena drama lahko koristi in je, narobe, le tista drama umetniško dovršena, ki ima globoko aktualno tendenco.« — V mislih o našem gledališču ugotavlja frb, da gre pri gledališču za progresivne ideje, ne pa n. pr. za vprašanje odrske osvetlitve. V obrambi proti očitkom komunizma se sodobničarji ne branijo z zanikanjem, češ, nismo komunisti, temveč se postavijo v pozo užaljenec ter očitajo svojim nasprotnikom denuncijantstvo in ovaštvo. V političnem obzorniku beremo tudi A. Javorov »Vojni problem in problem nevtralnosti«, ki pa ga je sedanjost že pokazala kot lažnega in zgrešenega: mož namreč pravi, da si je

»Vzhod takoj ob pričetku sedanjega evropskega viharja utrdil svoj strateški položaj in je tudi jasno, da ima sile dovolj za ohranitev svoje nevtralnosti in za zaščito svojih zaveznikov«. Kako je ščitil kar po vrsti svoje zaveznike od Čehoslovaške pa do Bolgarije, smo lepo videli. Vsaka številka »Sodobnosti« mora imeti kak članek o Sovjetiji, ali o njeni trgovini, gospodarstvu, notranji ali zunanji politiki itd.

Predaleč bi nas zavedlo, če bi se še dalje mudili pri »progresivni« »Sodobnosti«. Čim dalje jo listaš in bereš, tem bolj otročja se ti zdi. Ljudje, o katerih ne moreš reči, da niso nadarjeni, se gredo v njej visoko politiko, kakor se gredo včasih otroci »ata pa mam«. Ob čudovitih besednih igrah ter neprikritih namenih pōd kulturno odejo venomer trobiti o revoluciji, progresivnosti, sovjetski blaženosti, v beletrističnem delu pa bloditi po nizki nemoralni brozgi, mora biti nazadnje tudi za progresivca preveč. Bodočnost bo vedela povedati, da je bila slovenska kultura v tej dobi in v teh revijah največja reva.

Mariborska »Obzorja«

Kako naj bi Maribor zaostajal za Ljubljano. Mariborski Umetniški klub in celjski Kulturni teden izdajata v Mariboru »Obzorja«, revijo za leposlovje, umetnost in publicistiko. Po prvotnih načrtih naj bi bila ta revija močan narodni branik slovenstva in slovenske kulture na slovenski severni meji, pa je postala po ne vem čigavi zaslugi omnibus, ki sprejema vse, kar dobi in je zelo močno vprežen v službo kulturnega boljševizma.

»Sovjetski filmi imajo naprednejšo tendenco«

Ne bomo se dolgo mudili pri »Obzorjih«. V njih dobi Vito Kraigher vedno dovolj prostora za našega slovenskega »Krlježa« Louisa Adamiča (ki pa se razlikuje od Krlježa po tem, da ne ve slovenski, dočim Krlježa ve hrvatski). Ne more si kaj, da ne bi pohvalila sovjetskega filma Peter Veliki. Jadu, ki je napisal članek o tem filmu, je sovjetski film »film z naprednejšo tendenco«. Pove, da je ta film pro-

paganda, toda ne pozabi omeniti, da je v tej propagandi označena borba »med staro in novo Rusijo«. Sicer skuša ostati pisatelj kolikor mogoče objektivni in govori tudi o slabosti, toda iz članka lahko takoj spoznaš, kje so njegove simpatije. Saj mu je ta film »doživetje, ki ostane dolgo v spominu«. V 11. številki ne moremo mimo Tjoševе pesmi. »Ko bodo tovariši zaigrali«. Je to propagandna revolucionarna pesem po zgledu mladih sovjetskih pesnikov, ki se navdušujejo tam zunaj v kapitalističnem svetu. Pri reviji sodeluje tudi Miško Kranjec, ki ga srečamo sploh povsod po naših progresivnih revijah. Kranjec je zelo nadarjen pisatelj, prepričan in borben levičar. Pero mu je vedno v službi ideje. V. K. poroča o V. Gitermannovi knjigi »Zgodovinska tragika socialistične ideje«, kjer avtor, ki je sicer sam marksist, precej pesimistično gleda na razvoj marksizma, toda V. K. ga v »Obzorjih« potolaži, češ, vse njegove »prognoze se utegnejo izkazati za nezanesljive, kakor hitro se polasti evropskih držav in njih gospodarskega in socialnega ustroja v svojih zadnjih posledicah neizračunljiva dinamika, povzročena po dolgi in dolgotrajni vojni. Šele tedaj bo mogoč objektivni obračun z Marksovimi teorijami in prognozami« (Gitermann namreč trdi, da je treba odkrito priznati, Marksove napovedi o razvoju družbe se niso uresničile).

Neizprosen boj kulturnemu boljševizmu

Tako leži pred nami kulturni boljševizem, kakor veje iz nekaterih revij. Naj nihče ne kriči, da se borimo proti umetnosti, če pobijamo kulturni boljševizem. Nikdar ne bomo dovolili, da bi se slovensko narodno in kulturno življenje zastrupljalo z boljševizmom. Še posebno pozorni pa moramo biti ravno na kulturni boljševizem, ki se nesramno in predrzno šopiri nekaznovan, nezabranjen in v brk vsem protikomunističnim predpisom. Za pravo slovensko narodno kulturo, toda proti tujemu vsiljivcu kulturnemu boljševizmu — je naše geslo!

Medicinski študij in vera

(Govoril akademik-medicinec.)

Dana mi je bila naloga, da povem na kratko, kje sem opazil tekom svojega dosedanjega študija, da prihaja moj študij v nasprotje z vero.

Biologija: nauk o življenju in zakonih življenja. Odkod življenje na zemlji? — Profesor razlaga: Imamo tri teorije o postanku in razvoju življenja na zemlji. Prva je kreacijska ali stvariteljska teorija, ki pravi, da je neka višja sila ustvarila živa bitja. Mi se seveda s to teorijo ne moremo zadovoljiti, kajti na ta način problem ni več prirodoslovno-znanstveni, temveč transcendentni. — Druga, teorija panspermije, po kateri je ves svetovni prostor posejan z mikrokopsko majhnimi živimi bitji, ki jih je svetlobna energija prignala med drugim tudi na zemljo, kjer se je nato začel nadaljnji razvoj. In tretja teorija je teorija samovznikjenja — abiogeneza — prvo najprimitivnejše živo bitje se je razvilo iz nežive snovi. Pasteur je sicer dokazal, da je nemogoče, da bi se iz neživega razvilo živo. Vendar, pravi profesor, moramo upoštevati to, da so morda nekoč v zemeljski zgodovini vladale drugačne življenjske prilike na zemlji: temperatura, podnebje... Enkrat je pač moral, pa če tudi za en sam trenutek voditi most iz neživega v živo.

Novi bog — Slučaj

Tovariši, pojasnila mislim, so odveč. Vpeljali so novega boga, ki se imenuje slučaj — enkrat samo en trenutek morda so zavladale take življenjske okoliščine, da se je iz

neživega razvilo živo. — Ne glede na to, da ostane še vedno vprašanje, ki je bistveno, odkod pa neživa priroda!

Isti profesor razlaga razvojno teorijo. Nihče, pravi, ne more zanikati, da se v naravi vrši razvoj, da iz ene živalske vrste nastajajo nove — to nam priča paleontologija, to nam pričajo poizkusi. V toliko je bil sicer previden, da ni trdil direktno, da se je človek razvil iz nižjih živih bitij — pove pa to indirektno: Iz najprimitivnejših enostaničnih živih bitij so se tekom dolgega razvoja razvila večstanična, razvoj je šel nato v dve ločeni smeri, v rastlinsko in živalsko. Torej jasno, tudi človek je produkt tega razvoja. Slučaj tukaj nadomesti dolga doba in življenjske okoliščine. Temu profesorju je bilo vse to jasno in samo po sebi razumljivo — velika vrsta resnih znanstvenikov pa si o vsem tem ni tako na jasnem.

Profesor razlaga fiziko: Slučajno smo pri optiki, na vrsti je mikroskop. Profesor pravi: tule v tej škatli imam nekaj mikroskopskih preparatov, nohti, mišice, kosti, koža itd. Kaj pravite, ta človek bo na sodni dan težko spravil skupaj svoje telo.

Druge kratki govori o duhovih, kar je njegova priljubljena tema (ne vem, v kaki zvezi je s fiziko). Pravi, to bi že šlo, da je Elija šel živ v nebo, nerazumljivo pa je, kako so šli njegovi škornji v nebesa itd.

Anatomija: Predmet človeško telo. Moraš poznati do potankosti ta čudoviti stroj, na vsak način največjo mojstrovino božjega stvarstva... In kako je gledanje na človeško telo?

— čisto materialistično, skoraj nihče ne gleda v tem telesu nosilca neumrljive duše, zato tudi ni tistega spoštovanja, ki gre človeškemu telesu — profesorji sicer včasih omenijo, da je potrebna pri seiranju pieteta — to pa zgolj iz nekega humanitarnega vidika.

Fiziologija: Funkcije človeškega telesa, zanimala nas samo telesna plat. O duši kot taki, ki je neumrljiva, sploh ni govora. Problem omeji profesor čisto na materialno področje. Funkcije človeškega živčevja razlaga na podlagi električnih pojavov.

Skoraj vsi profesorji so veliki sovražniki filozofije. Filozof ima eno ničlo, dobi drugo, napiše o tem razpravo par sto strani, nastane knjiga in vse skupaj je velika ničla — se je izrazil eden izmed njih.

Sicer pa vlada povsod o problemih duše in Boga zgovoren molk.

Pogubni vpliv materializma

Pa naj bo dovolj, že iz teh bežnih primerov ste morda lahko spoznali, da vlada v medicinskem študiju gol in grobi materializem in sicer bolj kot na vseh ostalih fakultetah — da ne omenjam tukaj še vpliva komunizma.

In medicinci? — Mi se ga navzemamo, dostikrat nevede in podzvestno. Ta vpliv čutimo mi, ki imamo močno oporo v svojem verskem življenju in pa veliko zaslombo v naših katoliških akademskih društvih. Velik del akademikov medicincev pa, ki nimajo te sreče, mu zapadejo popolnoma.

Posebno je nevaren ta vpliv dandanes, ko tako malo ljudi sploh kaj misli, ko vse sprejemamo pasivno kot gotova dejstva. Sicer pa moderen človek v današnjem silovitem tempu življenja in svetovnih dogodkov skoraj ne najde časa za iskanje resnice. Zato pa pada na svet vse globlja tema, po kateri tava današnje človeštvo in bo tavalno vse dotlej, dokler ne bo iz dna duše priznalo: Gospod, Ti si pot, resnica in življenje.

Filozofski študij in vera

(Govoril akademik-filozof.)

Kako gleda zgodovina na preteklost in kako vrednoti katolicizem in temu nasprotno pojave? Za to je postavil liberalizem svoja načela, ki presojajo vse z istim merilom, zgodovina pozitivistično postavlja dejstva drugo ob drugo brez ozira na njihov globlji pomen in namen.

Liberalizem o zgodovini krščanstva

O pokristjanjenju Slovencev sodi, da je bilo gotovo mnogo sile in nasilja in da, kdor trdi nasprotno, hoče krščanstvo pokazati v lepši luči. Zgodovinarju ni na tem, da pokaže krščanstvo v pravi luči, temveč gleda dogodke od zunaj in pusti vprašanja povsod odprta, češ, naj vsak sam presodi in si ustvari svoje mnenje.

Ali je zgodovina človeštva od nastopa krščanstva samo reka krščanstva, liberalizma in materializma, ki teče k neznanemu cilju, ki ga človeštvo še danes ne vidi pred seboj? In kaj je več: ali ne dobra podjetja, ki so jih v zgodovini vršili kristjani, pa pri tem tudi grešili, kot pa ti grehi, ki jih zgodovine prikazujejo po principu neke objektivnosti morda nehoje kot nekaj več.

Ker pa je tako, je tudi nerazumljivo, da srednješolec na podlagi samih napak, ki so jih kdaj zagrešili kristjani, vrednoti liberalizem bolj kot krščanstvo in vidi v prvem vse dobro, v drugem pa vse slabo.

Odnos do umetnosti

Da bi se študij literature umetnosti obravnaval pod vidikom krščanstva, tega ni opaziti. Skoraj vsak kritik in literarni zgodovinar presoja vse po narodu, ki si ga je sam ustvaril. A prav v tem je jedro nepravilnega podajanja.

Nazora, ki si ga je kdo sam ustvaril, ne moremo razumeti tako, da so njegovi pogledi prosti vseh vplivov in primesi. Ravno to ne! Torej si je ustvaril svoj pogled na svet iz vseh nazorov? Tudi to ne! Liberalizem uči, da je človek svoboden, da je individualno bitje, da se torej lahko postavi na svoje stališče. Vsakemu gre prav, vsa dela sodi enako, nikomur ne dela krivice. Vsaj očitati mu nihče ne bo mogel ničesar. Ne! Prav zato dela krivico. Tak literarni zgodovinar je drugi Voltaire. O Trubarjevem književnem delu sodi s stališča slovenskega jezika, kakor da bi bil slovenski jezik naša najvišja dobrina. Jezik in knjiga pa sta samo sredstvi za dosego višjega, samo dar od Boga.

Katoliška literatura je pri nas vedno capljala za njihovo, pravijo. Sodijo krivično. Kaj nam pomaga, če so nasprotni pisatelji obdelovali na tisoče problemov, ko so jih pa reševali zmotno. Kako danes pojmujejo umetnost. Umetnina mora imeti idejo, vsebino in obliko. In če umetnina tem trem zahtevam odgovarja, jo proglašajo za umetnino. Toda ideja je lahko zmotna ali pravilna — vsebina je lahko blodna, polna gnilobe ali pa dobra. In naj bo potem oblika kakršna koli, če nista ideja in vsebina dobri, ne more biti prava umetnina.

Toda katoliška literatura mora biti resnična, nravna, lepa in izžarevajoča. Izžarevajoča, ker je in mora biti v službi Boga.

Svobodomiselní pisatelji pravijo, da je umetnost avtonomna, komunistični pa, da mora umetnost dosledno služiti svetovnemu nazoru (namreč njihovemu!).

Katoliška literatura je izžarevajoča, nagiba k ljubezni in po svojih močeh daje dušam čim več luči, ljudi dviga, jih vodi k Bogu s tem, da dela resnico dostopnejšo, krepost privlačujočo in lepoto čistejšo.

Antika in krščanstvo

Med literarno zgodovinske vede spada tudi študij antike. Ta sicer ne pride s krščanstvom tako pogosto v konflikt, kot n. pr. narodoslovne vede, vendar je tudi tukaj mnogo enostranskega gledanja, menda ne toliko namenoma kot podzavestno.

Stvar postane šele tedaj zanimiva, če skušamo primerjati antiko s krščanstvom ter pravilno presojamo vrednote enega in drugega. Toda do prerekanja pride samo v veleznanstvenem svetu po tujini pa včasih v ožjih krogih tovarišev, ki so različnega svetovnega nazora.

Za nas je važno to, kako se klasični jeziki poučujejo na srednji šoli, kaka vrednost se daje antiki in koliko se pritegne krščanstva.

Lahko rečemo, da se poučuje klasika tako, kot da bi bila antična kultura pravir in zakladnica vseh norm za idealno življenje človeka in družbe. Mladino vzgajajo na podlagi izrekov starih filozofov, ki se res često zelo približajo krščanskemu smislu, vendar je to enostransko. Grška svoboda in rimski sistem (imperij) se kaže kot največji dobroti, ne da bi kdo pomislil, komu je ta imperij koristil

in koliko je doprinesel k dvigu človeštva iz nižin v višine. Ali je res cilj človeštva imperij? Ali so Finci kaj na slabšem, ker jim rimske legije niso prinesle »kulture«. V koliko so Romuni boljši, ker so Romani? Ni najvišja dobrina naroda kultura, temveč svoboda!

Poleg idealnega gledanja na antični svet naj nam bo pred očmi tudi druga plat: Grki si je izmislil pojem barbar, Rimljan ga je razširil po svetu! (Sovrè.)

Važno je predvsem, kako daleč je antični duh v spoznanju in vrednotenju človeškega dostojanstva ter enakosti kot take, ker se ozira na transcendentni moment. Znano je, da so se nekateri, kot Sokrat, Platon, Seneka itd. zelo visoko povzpeli v tem gledanju, prav tako cesarji Tiberij, Trajan, Mark Avrelij. Bile so to izjeme, ki so vstale iz množice. Vendar se niti Platon niti Aristotel nista povzpela do najvišjega — da so namreč vsi ljudje enaki in svobodni po rojstvu. Kako je bilo s sužnji, slabotnimi otroki in ženami, nam je vsem dobro znano.

Kdo je premostil prepad med starim in novim svetom

Antika torej ni mogla preskočiti tistega velikega prepada, ki pomeni razliko med starim in novim svetom. Prehod preko tega prepada je edina prava revolucija v zgodovini človeštva in bo to vedno ostala. In ta revolucija se je razširila iz zakotne rimske province po vsem svetu, ko je bil imperij na višku. Za tako zmago je treba božje moči in pomoči. Šele Kristusov nauk je dal prave poglede na vse probleme, ki so bili pereči. Čudovito je spravil v harmonijo vse tri momente v človeku in s tem dal pravo osnovo tudi družbi v kakršni koli obliki.

Človekova veličina je v tem, v koliko preмага svoj naravno-živalski moment, s pomočjo idejno-etičnega in zaradi teološko-transcendentnega.

Evangelij v pouk klasičnih jezikov

Zato ne bi prav nič škodilo, ko bi se v študij antike vključil tudi evangelij, ki v jezikovno poetični vrednosti nič ne zaostajajo za ostalo klasično literaturo, v idejno filozofskem oziru pa jo gotovo prekašajo.

Zakaj ne bi učenec poleg Cicerona, Horacija in drugih poznal tudi sv. Matija, Marka, Luko, Janeza in apostolska dela. Če pa že to ni mogoče, naj antiko prikazujejo kot neko dobo, ki je bila, a je ni več, ki je prinesla svoj delež k omiki in humanosti, ki pa problema v celoti ni rešila.

Saj je komaj 150 let po Kristusu Mark Avrelij rekel to, kar je Zveličar že zdavnaj učil, da so namreč ljudje enaki in po naravi svobodni.

Preglejmo ta svet, da bomo spoznali svoje naloge, kajti resnica, pravica, ljubezen in lepota vsako uro stoje pred pragom človeka, da jih sprejme!

Gradnja cerkvá na Kitajskem. V apostolski prefekturi Siniang bo dozidanih sedem novih cerkvá. Sedem cerkvá bo dograjenih z inozemskimi denarnimi podporami; sedma pa ima zanimivo predzgodovino. V bližini glavne misijonske postaje je skupina vasi, ki je skozi leta odklanjala sprejem misijonarja in precej robato z njim postopala. Lani pa so prebivalci zaprosili za katehumenat, ne da bi se dalo natančno poizvedeti za vzrok nenadne želje. Tej želji je bilo čez nekaj časa ustreženo pod pogojem, da bo za katehumenat preskrbljeno na račun prebivalcev primerno zemljišče. Tako je nastala nova cerkev.

»Straža« hoče vzdramiti vse slovenske katoliške sile. Zato jo podprite!

Univerza

Članski sestanek tehnikov

V soboto, 8. III., je bil na tehniki članski sestanek ZSKTF. Ker so bili tehniki nanj povabljeni z letakom, je bila udeležba številna. Sestanek, ki naj bi bil priprava na shod vseh akademikov, je bil zelo buren in je trajal štiri ure.

Dnevni red je bil:

1. Poročila o delu odbora.
2. Nova uredba.
3. Ekonomske potrebe tehnikov.
4. Savez tehničara.
5. Slučajnosti (ples).

V prvi točki je predsednica, ki je v teku sestanka pokazala, da ni zmožna voditi sestanke, poročala o delu v medstrokovnem odboru, ki se je pa sedaj razšel.

„Strokovni“ letak

V začetku februarja je Zveza na predlog levičarjev izdala letak, kjer navaja najprej potrebe tehnikov, na koncu pa zahteva izpust levičarjev iz koncentracije. To zadnjo točko je predsednica svojevoljno vnesla v letak. Proti takemu zlorabljanju zveze v levičarske namene je članstvo ostro protestiralo.

Predsednica je predlagala celo vrsto resolucij, ki niso bile sprejete. Nek tovariš je celo predlagal masovni pohod pred rektorat in dekanat za otvoritev 6. sem. stroj. oddelka. Tudi ta predlog je klavarno propadel. Vsi navzoči (razen levičarjev) so se pač zavedali, da univerzitetne oblasti store vse, kar je v njihovih močeh za univerzitetne potrebe, zato jim vsa poštena akademska mladina stoji ob strani in jih podpira, ne pa z neumestnimi demagoškimi akcijami in resolucijami vpada v hrbet. Akademska menza se bo aprila začela graditi, vendar bi bila potrebna začasna menza, ki bi se naj ustanovila z denarjem Univ. zdr. fonda.

Pri debati o tehnični uredbi in njeni objasnitvi se je pokazalo, da ta ne zadeva starejših tovarišev, kot so to zatrjevali levičarji in s tem ponovno pokazali, da jim je to le pretveza, s katero hočejo sejati razburjenje.

Srednja šola

Slov. dij. zveza priredi papeško proslavo v Mariboru

Krožki SDZ na mariborskih srednjih šolah sporočajo, da pripravljajo v smislu programa zveze s sodelovanjem slušateljev Visoke bogoslovne šole, ZKD in MK, proslavo obletnice kronanja Nj. Svetosti papeža Pija XII. Proslava se bo vršila v obliki matinee dne 16. marca t. l. ob 11.45 (po pontifikalni sv. maši).

Prosimo vsa društva, da poskrbijo za celotno udeležbo svojega članstva na proslavi. Podrobnejši program sledi.

ZTO. Slovenska straža izda za veliko noč štiri umetniške razglednice priznanih slovenskih slikarjev, ki so na njih zajeli pristne slovenske narodne navade v zvezi z velikonočnim časom. Zvezno vodstvo SDZ poziva vse krožke na srednjih šolah, ki so že tolikokrat pokazali velik smisel za narodno obrambno delo, da se tudi tokrat odzovejo pozivu Slo-

Predlog za Savez tehnikov Jugoslavije ni imel med članstvom odziva, ker od njega pač nihče ne pričakuje nobenih koristi.

Zanimiv ples

Sledila je najvažnejša točka dnevnega reda: poročilo o reprezentančnem plesu tehnikov. Ples je bil prirejen zato, da se iz dobička izpopolni tehniška knjižnica in kupi rotacijski stroj za razmnoževanje skript. Ples je bil dobro obiskan, pričakovalo se je precej dobička. Poročila revizorjev pa govorijo o velikem neredu v blagajni in o neopravičenih izdatkih, tako da bo namesto pričakovanega visokega dobička izguba. Članstvo je zahtevalo, da se take zlorabe eksemplarično kaznujejo. Na plesu se je dogodil še drug incident, ki je bil predmet hudih protestov. Skupina ljudi je prodajala nagelje in pri tem pobirala za rdeče španske internirance, kar je izzvalo med občinstvom ogorčenje. Niti predsednik plesnega odbora, niti predsednica Zveze nista tega preprečila, slednja je celo protestirala proti temu, da bi se dotične odstranilo s plesa. Članstvo je obsodilo tako zlorabljanje družabne prireditve in zahtevalo, da poda predsednica demisijo, plesni in upravni odbor zveze pa se postavita pred razsodišče. Po ugotovitvah teh številnih zlorab je med članstvom prišlo do vrhunca ogorčenja proti levičarjem, ki so prišli v svoji obupni obrambi v tak ton, da je moral zastopnik univerze sestanek zaključiti. Ta primer s tehnike jasno kaže, da je onemogočeno vsako resno delo, kjer so v odborih levičarji ali kjer imajo celo vodilna mesta. Neprestano govorijo o strokovnosti, a jo najgrše zlorablajo. Za potrebe študentov se bore z masovnimi akcijami, ki jim jih ukaže Kominterni. S svojim rovarjenjem so pa najnevarnejši nasprotniki univerzitetne avtonomije. Vsi poznamo potrebe naše univerze in smo enodušni v zahtevi po njeni izpopolnitvi, dograditvi institutov, menze in za zvišanja dotacij, a ne dovolimo, da bi to komunisti izrabljali za svoje akcije!

venske straže in prevzamejo razpečevanje razglednic in tako ponovno dokažejo, da se zavedajo svojih narodnih dolžnosti. Ljubljanski krožki se zglase v pisarni Slovenske straže osebno, zunanji pa naj naroče zadostno število razglednic pismeno. Naslov Slovenske straže: Ljubljana, Poljanski nasip 12/X. — Razglednice izidejo o sv. Jožefu. Naj ne bo krožka, ki bi ne izvršil te svoje naloge! — Bog, narod, država!

Sprememba uredbe o društvi slušateljev univerze

»Slovenec« z dne 9. t. m. poroča, da je izšla v »Službenih novinah« sprememba k uredbi o združenjih slušateljev univerze, ki spreminja čl. 13 in se glasi:

»Vpis v redno članstvo strokovnega (podčrtali mi) društva lahko izvrši tudi uprava društva ali dekanati fakultete za redne slušatelje svojih fakultet.«

S to izpremembo ostanejo v veljavi stari predpisi glede vpisa v kulturna društva, pri katerih vpisujejo člane samo odbori. Tako je odstranjen zadnji pomislek glede novih sprememb uredbe o društvi.